TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN BİR AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AKRAN ARABULUCULARIN ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİNE OLAN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Eda ARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2014

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN BİR AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AKRAN ARABULUCULARIN ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİNE OLAN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Eda ARSLAN

Danışman: Doç. Dr. Meral ATICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2014

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Meral ATICI
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Fulya CENKSEVER ÖNDER

Üye: Yard. Doç. Dr. Dolunay SARICA

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…./…./2014

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNE UYGULANAN BİR AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİMİNİN AKRAN ARABULUCULARIN ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİNE OLAN ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Eda ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Meral ATICI
Ağustos 2014, 92 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, 7. Sınıf öğrencilerine yönelik bir akran arabuluculuk programı geliştirmek ve akran arabulucuların çatışma çözme becerilerine olan etkisini incelemektir.

Araştırma, akran arabuluculuk eğitiminin etkililiğini test etmek amacıyla 7. Sınıf düzeyindeki 11'i deney, 11'i de kontrol grubunda olmak üzere toplam 22 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada hem nicel hem de nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Nicel araştırma için Koruklu (1998) tarafından geliştirilen "Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği" nitel araştırma için ise, araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu veri toplama araçları olarak kullanılmıştır.

2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar döneminde deney grubundaki 11 katılımcıya her bir oturumu ortalama 40 dakika süren ve 10 oturumdan oluşan Akran Arabuluculuk eğitimi verilmiş, kontrol grubundaki 11 katılımcıya ise herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Eğitim programı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra deney ve kontrol gruplarının çatışma çözme davranışları Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Deney grubuna verilen Akran Arabuluculuk Eğitimi tamamlandıktan bir hafta sonra kontrol grubuyla birlikte her iki gruba da son test olarak ÇÇDBÖ uygulanmıştır. Uygulanan eğitim programının etkililiğinin kalıcılığını test etmek amacıyla son testin uygulanmasından üç hafta sonra izleme çalışması yapılmış; bu amaçla deney ve kontrol grubuna yeniden ÇÇDBÖ uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ÇÇDBÖ'den almış oldukları ön-test, son-test ve izleme testi puanlarının ortalamaları arasında gözlenen değişimlerin

anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek için Karışık Ölçümler için İki Faktörlü Varyans Analizi uygulanmıştır.

Sonuç olarak, Akran Arabuluculuk Eğitimiyle, 7. Sınıf öğrencilerinin olumlu çatışma çözme becerileri düzeyinde, bu programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin olumlu çatışma çözme becerileri düzeyine göre artışın görüldüğü; bu artışın da kalıcı olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akran arabuluculuk, çatışma çözme, problem çözme

ABSTRACT

EFFECTS OF A PEER MEDIATION FOR 7th GRADE STUDENTS ON PEER MEDIATORS' CONFLICT RESOLUTION SKILLS

Eda ARSLAN

Master Thesis, Department of Educational Science
Supervisor: Asst. Prof. Dr. Meral ATICI
August 2014, 92 Pages

The purpose of this research was to develop a peer mediation program for 7th grade students and to examine the impact of this program on students' conflict management skills.

The research is executed with 22 participants, 11 of whom are assigned to the experimental group and 11 of whom to the control group. Both quantitative and qualitative data gathering methods are used. Among quantitative methods, Conflict Resolution Behavior Scale, which is developed by Koruklu (1998) is used. On the other hand, among qualitative methods, a Peer Mediation Evaluation Form, which is developed by the researcher, is used.

In 2013-2014 academic period of spring term, a Peer Mediation Program, which constitutes 10 sessions and each of which takes about 40 minutes, is applied to the 11 participants in the experimental group. However, 11 participants in the control group is not exposed to the peer mediation program.

Before and after the training program is conducted, the level of conflict resolution skills of both experimental and control groups is measured with Conflict Resolution Behavior Scale. After Peer Mediation Program for the experimental group is completed in a week, the CRBS is implemented to both of the experimental and control groups as a post test. Meanwhile, in order to test the permanence of the program, after three weeks of the implementation of the test, a follow up is made and the CRBS is implemented to the both experimental and control groups. Also, a Split-Plot ANOVA is used in order to test whether or not there is a significant difference between the means of the scores of pre-test, post-test, and the follow-up test of the CRBS that experimental and control groups have taken.

To sum up, with the application of the Peer Mediation Program, it is obvious that there is an increase in the level of the positive conflict resolution by the 7th grade students than that of control group who is not exposed to the training, and that the increase is permanent.

Key Words: Peer mediation, conflict resolution, problem solving

ÖNSÖZ

Koruyucu ve önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri yaklaşımı gereğince geliştirilen bu akran arabuluculuk eğitim programının başta akran arabulucuların kendilerinin çatışma çözme becerilerinde bir gelişme olup olmadığını incelenmek amaçlanmıştır.

Okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanabilecek olan bu çalışma, pek çok kişinin desteği ve yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Özellikle araştırmanın planlanıp hayata geçirilmesinde beni motive eden ve yorumları ve eleştirileriyle desteğini benden esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Meral ATICI'ya sonsuz teşekkür ederim. Bu çalışmanın ardında, eğitim hayatım boyunca bana katkı sağlayan bütün öğretmenlerime; ayrıca, lisans ve yüksek lisans boyunca bilgi ve birikimlerinden yararlandığım Prof. Dr. Turan AKBAŞ'a, Prof. Dr. Sonay GÜÇRAY'a, Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ'a, Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY'a, Yrd. Doç. Dr. Sabahattin ÇAM'a, , Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLGİN'e ve Yrd. Doç. Dr. Metehan ÇELİK'e ve araştırmaya katıldıkları için öğrencilerime çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca, başarılarımla gurur duyan ve bana motivasyon kaynağı olan anne ve babama şükranlarımı sunarım.

Eda ARSLAN

Ağustos 2014

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iii
ABSTRACT.....v
ÖNSÖZ vii
TABLOLAR LİSTESİ x
EKLER LİSTESİ.....xi

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem.....2
1.2. Araştırmanın Amacı.....3
1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....3
1.4.Araştırmanın Sayıltıları.....4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkkları.....4
1.6. Tanımlar.....5

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çatışma Çözme Becerileri 6
2.2. Akran Arabuluculuğun Tanımı.....7
2.3. Akran Arabuluculuğun Gerekçesi 8
2.4. Akran Arabuluculuk Programları 10
2.5. Akran Arabuluculuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....12
2.6. Akran Arabuluculuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar 15

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırma Deseni 19
3.2. İşlem.....19
3.3. Çalışma Grubu 20

3.4. Veri Toplama Araçları 21
3.4.1. Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu 21
3.4.2. Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği 22
3.5. Akran Arabuluculuk Eğitim Programı 22
3.5.1. Akran Arabuluculuk Eğitim Programının Oturumlara göre Amaç, Hedefleri 24
3.6. Verilerin Toplanması 27
3.7. Verilerin Analizi 27

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğine İlişkin Bulgular 28
4.2. ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğine İlişkin Bulgular 30
4.3. Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formundan Elde Edilen Nitel Verilerin Analizine İlişkin Bulgular 32
4.3.1. Akran Arabuluculuk Programının Etkililiği ve Kazandırdığı Beceriler 33

BÖLÜM V
TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum 34

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar 36
6.2. Öneriler 36
6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 36
6.2.2. Uygulamalara Yönelik Öneriler 37

KAYNAKÇA 38
EKLER 42
ÖZGEÇMİŞ 92

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Araştırma Deseni 19
Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Katılımcıların Cinsiyetlere Göre Dağılımı 20
Tablo 3. Deney ve Kontrol Gruplarının Problem Çözme ve Saldırganlık Alt Ölçeklerinden Aldıkları Ön test Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri 21
Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğinin Ön Test – Son Test ve İzleme Testinden Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 28
Tablo 5. ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğine İlişkin Ön Test – Son Test ve İzleme Puanlarının ANOVA Sonuçları 29
Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğinin Ön Test – Son Test ve İzleme Testinden Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 31
Tablo 7. ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğine İlişkin Ön Test – Son Test ve İzleme Puanlarının ANOVA Sonuçları 31

EKLER LİSTESİ

Sayfa

EK 1. Akran Arabuluculuk Sözleşmesi.....42
EK 2. Akran Arabuluculuk Eğitim Programı.....77
EK 3. 2013-2014 Eğitim Öğretim Yılı Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu 91

BÖLÜM I

GİRİŞ

Gazete manşetlerine de yansıyan toplumsal şiddet, gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum okul ortamına da yansımaktadır. Okullarda öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi ve veliler arasında çatışmalar yaşanabilmektedir. Özellikle, farklı yetenek, ilgi, değer, tutum, inanç, kişilik özellikleri ve sosyo-ekonıomik özelliklere sahip pek çok öğrenci, zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri okulda, aynı ortamı paylaşmaktadırlar. Böyle bir durumda öğrenciler hem birbirleriyle anlaşmaya çalışmakta, hem de okula uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Ancak, yaşadıkları kişilerarası anlaşmazlıkların tek çözüm yolunun şiddet olduğunu düşünen öğrenciler, bunu yaşamlarındaki tek çatışma çözme stratejisi olarak uygulamaktadır. Okullarda şiddet, sözlü münakaşadan yaralama ve öldürmeye kadar uzanan bir çeşitlilik göstermektedir (Türnüklü, Kaçmaz, İkiz, Balcı, 2009a).

Okul ortamında yaşanan şiddet öğrenme ve öğretme sürecini engellemekte, öğrencilerin korku, öğretmenlerin de tükenmişlik hissetmelerine neden olmaktadır (Hart ve Gunty,1997; akt. Türnüklü ve diğerleri, 2009a). Ayrıca, kayda değer miktarda öğretimsel, yönetsel ve öğrenme zamanı ve enerjisi de öğrenci anlaşmazlıkları ve okul şiddetiyle başa çıkmak için harcanmaktadır (Johnson ve Johnson, 1996; akt. Türnüklü ve diğerleri, 2009a). Okullar kişilerarası anlaşmazlıkları müdürün odasına gönderme, alıkoyma, uzaklaştırma ve okuldan atma gibi çeşitli disiplin modelleriyle çözmeye çalışmışlar; ancak bu yöntemler öğrencilerin çatışmaları üretken ve şiddet içermeyecek şekilde çözmek için yaşamlarında gerekli olan becerileri öğrenmelerinde yeterli olmamıştır (Swisher, 1997). Bu tür geleneksel çatışma çözme yöntemleri öğrencilerin davranışlarının dıştan denetimli olmasını pekiştirmiş, dolayısıyla öğrencilerin çatışma çözmede içten denetimini oluşturmalarını engellemiştir.

Bu açıdan, okullardaki çatışmaların farkına varılması, öğrencilerin okul ortamındaki çatışmaya uygun ve kabul edilebilir davranışsal tepki vermeyi öğrenmeleri açısından akran arabuluculuk büyük öneme sahiptir (Wilson, 1998). Gençler bir anlaşmazlık yaşadıklarında ilk olarak akranlarına yöneldikleri için çatışma çözmede akran etkisi ve gücünü kullanarak etkili çatışma çözme sağlanabilir. Başka bir deyişle, akran arabuluculuk hizmeti sayesinde, öğrencilerin akran gücü ve desteğiyle, yaşadıkları çatışmaları etkili bir biçimde çözmeleri kolaylaşmıştır.

Akran arabuluculuk, öğrenciler arasında çıkan çatışmalar esnasında arabulucular olarak davranmaları için akranların eğitilmelerinden oluşur. Buna ek olarak, akran arabuluculuk; çatışma çözme, problem çözme, muhakeme yapma ve eleştirel düşünme becerilerini öğretir (Cigainero, 2009). Öğrencilere bu becerileri kazandıran akran arabuluculuk programları ile akranlarına çatışmaları çözmede üst düzeyde yardım sağlanacağı açıktır. Bunun sonucu olarak, akranları tarafından arabuluculuk yardımı alan öğrencilerin de bu becerilerinin gelişeceği; karşılaşacakları çatışma durumlarıyla etkili bir şekilde başa çıkabilecekleri; öğrencilerin okul ortamında aldıkları akran arabuluculuk yardımıyla edindikleri bu becerileri okul dışındaki günlük yaşamlarına da aktarabilecekleri düşünülebilir.

Okullarda etkili eğitim öğretimin sağlanabilmesi için güvenli ve disiplinli bir okul ortamına ihtiyaç vardır. Okullarda meydana gelen anlaşmazlıklara öğrencilerin şiddet ile karşılık vermek yerine yapıcı ve barışçıl bir çatışma çözme yöntemi olan akran arabuluculuk programlarının okul PDR programlarında yer alması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, çatışma çözme, iletişim, öfke yönetimi, akran arabuluculuk becerileri gibi beceriler kazandırmayı hedefleyen akran arabuluculuk programlarının geliştirilmesine, uygulanmasına ve sürecin etkililiğinin değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

1.1. Problem

Bir okulda farklı fiziksel, sosyal, duyuşsal, ahlaki gelişmişlik düzeylerinde bulunan; farklı kültürel, dinsel, mezhepsel ve etnik kökenlerden gelen; yaş ve cinsiyet gibi farklı özelliklerde olan öğrenciler bulunabilir (Sweeney ve Carruthers, 1996; akt. Türnüklü ve diğerleri, 2009a). Bunun doğal bir sonucu olarak da anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Bu anlaşmazlıklar her zaman her iki tarafın da kazanabileceği şekilde ele alınmayabilmektedir. Öğrenciler etkili çatışma çözme becerilerini gerçek yaşamda uygulamada zorluk yaşayabilmektedir. Bu noktada öğrencilerin anlaşmazlıkları çözmek için bazen şiddete başvurdukları görülmektedir. Bu nedenle okul ortamında öğrencilere şiddetten korunma ve şiddet ile başa çıkmalarını kolaylaştıracak etkili, yapıcı, barışçıl çatışma çözme yöntemlerini kapsayan, akran arabuluculuk yardımı sunulabilir.

Akran arabuluculuk yaklaşımına göre çatışma; kişisel büyümeye ve toplumsal değişime olanak sağlayan, yaşamsal doğal bir durumdur. Eğitilmiş bir akran arabulucu iletişim sürecini kolaylaştırarak ve çözüme yönelik sorun çözme yolları sunarak

öğrencilerin çatışma ile yapıcı bir şekilde baş etmelerine yardımcı olur (Schrupf ve diğerleri, 2007). Ergenlik öncesi dönemde akran etkisinin güçlü oluşundan yararlanılarak, çatışma çözme ve akran arabuluculuk ile şiddetin önlenmesi ve yapıcı çatışma çözme becerilerinin kazandırılması amaçlanır. Böylece öğrencilerin içten denetimli, sorumluluk sahibi, etkili çatışma çözme yönetimi sağlayan bireyler olmaları sağlanabilir. Akran arabuluculuk eğitimiyle, öğrenciler anlaşmazlıkları şiddete başvurarak değil, yapıcı çatışma çözme ve işbirliği ile çözeceklerdir. Okul disiplin sorunları eğitim öğretim sürecine ayrılan zamanı azaltan bir unsur olmayacaktır. Sınıf ve okul iklimi olumlu yönde etkilenecektir. Öğrencilerin etkili iletişim, problem çözme, öfke yönetimi, çatışma çözme, empati kurma gibi becerileri artacak, kendilerini daha açık ifade edeceklerdir. Öğrencilerin benlik saygısı, liderlik ve öz denetimi artacaktır (Türnüklü ve diğerleri, 2009a).

Sonuç olarak, okullarda her geçen gün artan şiddeti önlemek için; koruyucu ve önleyici rehberlik gereği olarak okul psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde akran arabuluculuk ile çatışma çözmede yardımcı olması açısından bu çalışma yapılmıştır. Akran arabulucuların, ergenlik öncesinde karşılaştıkları çatışmaları yapıcı bir şekilde çözüp çözmediklerini keşfetmektir. Dolayısıyla, bu araştırmada bir akran arabuluculuk programının akran arabulucuların çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 7. sınıflar için geliştirilen bir akran arabuluculuk eğitim programının akran arabulucuların çatışma çözme becerilerine olan etkisini incelemektir. Bununla birlikte, geliştirilen akran arabuluculuk programının etkisinin test edilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki denencelerin doğruluğu test edilmiştir:

1. Akran Arabuluculuk Eğitimi uygulanan deney grubundaki öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme alt ölçeğinden aldıkları ön test – son test ve izleme puan ortalamalarıyla bu programa katılmayan kontrol grubundaki ön test – son test ve izleme puanları arasında deney grubunun lehine anlamlı bir fark vardır.

2. Akran Arabuluculuk Eğitimi uygulanan deney grubundaki öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün saldırganlık alt ölçeğine ait ön test – son test ve izleme puan ortalamalarıyla bu programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin ön test – son test ve izleme puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.
3. Deney grubunun problem çözme puanlarında gözlenen fark devam etmektedir.
4. Deney grubunun saldırganlık puanlarında gözlenen fark devam etmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Öğrencilerin yaşadıkları anlaşmazlıklar, sosyalleşmenin bir gereğidir. Bu açıdan bakıldığında anlaşmazlık kaçınılmazdır. Önemli olan anlaşmazlıkları yapıcı bir şekilde bütün tarafların kazanacağı şekilde çözme becerisi kazandırmaktır (Öğülmüş, 2001). Ancak, özellikle ergenlik döneminde öğrencilerin benmerkezci düşünmesiyle, yalnızca kendi düşüncesini ve bakış açısını doğru bulan ergenler hem kendi içinde, hem akranlarıyla hem de yetişkinlerle sıklıkla çatışma yaşamaktadırlar (Uysal, 2006).

Akran arabuluculuk, öğrencilerin gelişmiş iletişim kurma, sorun çözme ve farklılıkları anlamaları yolu ile kendi sorunlarını çözebilme güçlerini artıran bir yaşam becerisidir (Schrupf ve diğerleri, 2007). Bu nedenle, çatışmaların etkili bir biçimde çözülemediği durumlarda akran gücünden yararlanılarak taraflara uygun arabuluculuk sağlanması, öğrencilerin şiddete başvurmadan çatışma çözmelerine yardımcı olmak büyük öneme sahiptir. Ayrıca öğrencilerin ergenlik ve ergenlik sonrası yaşamına olumlu yansımalar sağlaması ve okullarda disiplin sorunlarının önlenerek sistemin sağlıklı yürümesini sağlamak açısından bir grup gönüllü öğrenciye akran arabuluculuk eğitimi verilerek bu hizmetin işe koşulması büyük önem taşımaktadır. Okullardaki PDR programlarında akran arabuluculuk eğitimlerine yer verilmesi ve bu eğitim programlarının yaygınlaştırılması hem öğrencilerin birbirine yardımcı olmasının sağlanması hem de okul psikolojik danışmanlarının iş yükünün azaltılarak PDR programları açısından olumlu bir izlenimin oluşturulması açısından önemlidir. Bu nedenle bu araştırmada, koruyucu ve önleyici rehberlik hizmetleri açısından önemli olan akran arabuluculuk eğitim programlarının öğrencilerin çatışma çözme davranışları üzerindeki etkisine odaklanılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sayıltıları

1. Araştırmada kullanılan ve Koruklu (1998) tarafından geliştirilen "Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği"nin öğrencilerin çatışma çözme becerilerini ölçtüğü düşünülmektedir.
2. Araştırmaya katılan öğrenciler kendilerine uygulanan ölçme aracını ve değerlendirme formunu içten ve yansız bir şekilde yanıtlamışlardır.
3. Deney ve kontrol grubundaki öğrenciler daha önceden akran arabuluculuk ile ilgili eğitim almamışlardır.
4. Örnekleme dahil olan öğrencilerden elde edilen bulguların benzer özellikteki ve benzer programlara katılan öğrencilere de genellenebileceği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Hatay ilinin Hassa ilçesinde bir ilköğretim okulunda 2013-2014 eğitim öğretim yılı 2. döneminde öğrenim gören, deney ve kontrol gruplarına katılan 7. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır. Araştırmanın verileri ise Koruklu (1998) tarafından geliştirilen "Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği"nden elde edilen nicel veriler ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formundan" elde edilen nitel veriler ile sınırlıdır. Bunun yanında deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin yaş gibi değişkenler açısından eşitlenmesi bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bu nedenle araştırma bulguları öncelikle bu gruba ve benzer eğitimi alan benzer nitelikteki öğrencilere genellenebilir.

1.6. Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır:

Akran Arabuluculuğu: Öğrencilerin çatışmalarını barışçıl yollarla çözmelerine yardım edildiği diğer öğrencilerin önderliğinde yürütülen süreçtir (Teasdale, 2000).

Çatışma Çözme: Anlaşmazlıkları olan tarafların başarılı bir sonuca ulaşmak için birlikte yürüttükleri çalışma sürecidir (Mourer, 1991).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Alan yazın incelendiğinde, çatışmaları yapıcı ve sistematik bir şekilde çözmek için geliştirilmiş; hakem kararı (adjustication), müzakere (negotiation) ve arabuluculuk (mediation) gibi çatışma çözme süreçlerinin yer aldığı görülmektedir. Hakem kararında anlaşmazlık yaşayan taraflar sorunu kendi aralarında çözememişler; tarafsız ve karar verme yetkisine sahip olan üçüncü bir kişiye başvurmuşlardır. Müzakeerede ise tarafların yaşadıkları çatışma durumunda tarafların ortak bir çözüm için hareket etmeleri söz konusudur; taraflar birbirlerinden farklı değer inanç ve gereksinimleri tartışmaya gönüllü olurlar. Bu tez kapsamında yer alan arabuluculuk sürecinde ise tarafların belli bir plan doğrultusunda üçüncü bir kişinin yardımıyla çatışmayı çözmeye çalışmaları söz konusudur.

2.1. Çatışma Çözme Becerileri

Sosyal yaşamın kaçınılmaz bir gereği olan çatışma kişiler tarafından çeşitli şekilde algılanmakta ve bu algılara göre çözülmeye çalışılmaktadır. Bu çözüm süreçlerinin bazıları etkili olurken bazıları çatışma çözmede etkili olmamakta, dahası çatışmayı şiddete dönüştürmektedir. Türnüklü'ye (2006) göre, öncelikle çatışmanın ne olduğu anlaşılmalıdır. Çatışmalar, kişilerin değişime gereksinim olduğunu belirten olumlu bir mesajdır. Bunun yanında çatışma doğası gereği ne olumludur ne de olumsuzdur; çatışmanın sonucunu, çatışmayı çözmek için seçilen yol belirler. Çatışmanın olması kişilerin kontrolünde değildir; sadece çatışma içindeyken nasıl tepki gösterileceği kişilerin seçimidir. Ayrıca çatışmaların çözümü için müzakere ve arabuluculuk basamaklarının sonuca ulaşıncaya kadar defalarca denenmesi ve teşvik edilmesi çatışmanın çözümünde önemlidir.

Etkili çatışma çözme becerilerinin uygulanması için bazı temel kuralların göz önünde bulundurulmasına ihtiyaç vardır (Türnüklü, 2006):

1. Kişi ile sorun birbirinden bağımsız incelenmelidir.
    a. Öznel algılamaların belirlenmesi
        i. Empati kurulmalıdır.

ii. Kişisel korkulara dayalı değerlendirmelere ilişkin farkındalık kazanılmalıdır.
iii. Karşı taraf suçlanmamalıdır.
iv. Her iki tarafın algıları da karşılıklı tartışılmalıdır.
v. İtibar korunmalıdır.

b. Duyguların tanımlanması
i. Duyguların ve nedenlerinin farkında olunmalıdır
ii. Duygular açıklanmalıdır.
iii. Karşı tarafın rahatlamasına izin verilmelidir.
iv. Duyguların patlamasına tepki verilmemelidir.
v. Sembolik jestler yapılmalıdır.

c. İletişim
i. Etkin dinleme tekniği kullanılmalıdır.
ii. Anlaşılmak için konuşulmalıdır.
iii. Kendi hakkında konuşulmalıdır.
iv. Hedefe ilişkin konuşulmalıdır.
v. Kişilik cinsiyet ve kültür farklılıkları dengelenmelidir.

2. Pozisyon üzerine değil çıkarlara odaklanılmalıdır.
3. Karşılıklı kazanç için seçenek üretilmelidir.
4. Kazan-kazan seçeneğine ilişkin nesnel ölçütler kullanılmalıdır.

Okullarda öğretmen merkezli geleneksel yaklaşımlarda okul idaresi, öğretmenler ve veliler öğrencilerin yaşadıkları çatışmaları yukarıda sunulan kuralları göz önünde bulundurmadan ödül ve ceza sistemi uygulayarak yönetmeye çalışırlar. Ne var ki bu tutum, öğrencilerin içten denetim kazanmalarını sağlamaz. Ancak çatışmaların yapıcı ve işbirliği içinde çözülmesini öneren öğrenci merkezli yaklaşımlar öğrencilerin kendi davranışları ve çatışmaları hakkında denetim sağlamalarını, etkili karar vermelerini ve girişimde bulunma becerisi kazandırmalarına yardımcı olur. Bu da akran arabuluculuğu ile sağlanabilir.

2.2. Akran Arabuluculuğunun Tanımı

Akran arabuluculuk, çatışma çözmede kullanılan üç yöntemden birisi olup (arabuluculuk, müzakere ve grupla sorun çözme) tarafsız bir üçüncü kişinin yardımıyla

tarafların sorunu çözmek için birlikte çalıştığı bir iletişim sürecidir (Schrumpf ve ark., 2007). Bir akran arabulucu sorunun çözümünü kolaylaştırır, çatışan tarafların anlaşmaya varmalarına yardım eder ve tüm süreçte tarafsız davranır. Arabulucu uygun bir ortam yaratıp sürdürerek tarafların sorunlarını çözmelerini kolaylaştırır. Arabuluculuk sürecinde çatışan taraflar birbirlerini empati çerçevesinde anlamaya çalışırlar, çatışmayı meydana getiren ihtiyaçların ne olduğunun farkına varırlar, her iki tarafın çıkarlarına uygun olan olası çözüm yollarının üretilmesini kolaylaştırırlar ve bu çözümleri gerçekçi bir hedef doğrultusunda değerlendirerek anlaşmaya varırlar.

Arabuluculuk sürecinde kontrol arabuluculardadır; ancak, hem arabulucular hem de çatışanlar süreci kontrol edebilirler. Bununla birlikte, arabuluculuğa katılım gönüllülük esasına göredir. Arabulucular tarafları yargılamazlar, onlara çözüm veya karar dayatmazlar ve tarafları zorlamazlar. Arabuluculuğun ilkeleri şu şekildedir (Schrumpf ve ark., 2007):

* Çatışmalar, çatışanların kendileri tarafından çözülmedikçe gerçekten çözülmüş olmaz.
* Çatışanlar, çatışmayı neyin çözeceğine en iyi karar veren kişilerdir.
* Çatışanlar kendi kararları doğrultusundaki anlaşmayı en iyi uygulayabilenlerdir.

Sonuç olarak, akran arabuluculuk sayesinde çatışanlar çözüm üretmekte; arabulucu da bu süreçte onların işbirliği yaparak çalışmalarına yardımcı olmaktadır. Akran arabuluculuğun vermek istediği mesaj şu şekildedir: “Okulda farklılıklarımızı konuşabiliriz ve hakkımızı almak için kavga etmemiz gerekmez”.

2.3. Akran Arabuluculuğun Gerekçesi

Okullarda en sık kullanılan çatışma çözme yöntemlerinden biri olan akran arabuluculuk programlarının tercih edilmesinin nedenlerinden biri de disiplin olaylarının çözümünde en az risk içeren araç olmasıdır. Akran arabuluculuk programı her öğrenciye çatışma çözümünde yapıcı yollar sunarken okul ortamını da genel olarak geliştirir. Akran arabuluculuk sürecinde akran arabulucular, kendilik kontrolü, öfke yönetimi, iletişim, sorun çözme, eleştirel düşünebilme, planlamalar yapabilme gibi içselleştirdikleri çatışma çözme becerilerini yaşamlarında da kullanabilmektedirler. Akran arabuluculuk eğitimine katılan öğrenciler kazandıkları bu beceriler sayesinde

gittikçe artan bir iç denetim ve olumlu benlik kavramı geliştirirler (Schrumpf ve ark., 2007).

Akran arabuluculuk programları, toplumda yaygın olarak sergilenen kazan-kaybet tutumuna karşı önemli bir alternatif olarak, çatışmaları kazan-kazan olarak yeniden ele alır. Böylece taraflar arasında işbirliği içerisinde ortak bir zeminde olası yapıcı çözüm yolları üretilir, değerlendirilir ve uygulanır. Akran arabuluculuğun faydaları aşağıdaki gibidir (Schrumpf ve diğerleri, 2007):

* Akran arabuluculuk, öğrencilere çatışmayı günlük yaşamın bir parçası olarak görebilmeyi öğretir ve onlara gelişme ve öğrenme olanağı sağlar.
* Akran arabuluculuk, öğrencilere sorumlu davranmanın öğretilmesinde cezadan daha etkilidir.
* Akran arabuluculuk, şiddetin, vahşetin ve okula devamsızlığın azalmasına yardımcı olabilir.
* Akran arabuluculuk, öğretmen ve yöneticilerin disiplin sorunlarıyla uğraşmak üzere ayırdıkları zamanı azaltır.
* Akran arabuluculuk, okul ortamı içerisinde birçok insanın ve grubun karşılıklı olarak birbirlerini anlayabilmesini sağlar.
* Akran arabuluculuk, öğrencilerin gelişmiş iletişim kurma, sorun çözme ve farklılıkları anlamaları yolu ile kendi sorunlarını çözebilme güçlerini arttıran bir yaşam becerisidir.

Buna göre, akran arabuluculuk sayesinde çatışmalar fırsata çevrilebilir, yapıcı bir şekilde çözülebilir, okullarda şiddet önlenebilir, okulda barışçıl bir ortam sağlanabilir. Bunlar çatışma çözme programları yoluyla da yapılabilir; ancak çatışma çözme programları hızla uygulanmaya başlanmaz; zaman gerektir. Özellikle, okuldaki yetişkinlerin ve öğrencilerin çatışma çözmeyi yaşamlarına dahil etmeleri, çatışma çözme kavramlarını öğrenmeleri, öğrendiklerini çatışma durumlarına transfer etmeleri uzun zaman alabilir. Bu nedenlerden dolayı, akran arabuluculuğun, çatışma çözmede daha etkili bir yol olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte, Deutsch ve Coleman'a (2000) göre akran arabuluculuk yöntemi bütün çatışmaların çözümünde sihirli bir güce sahip değildir. Bazı etkenler arabuluculuk sürecini olumsuz etkilemektedir. Bu etkenler şu şekilde sıralanabilir (Koruklu, 2006):

1. Çatışmanın yoğunluğunun yüksek olması
2. Anlaşmaya ulaşmak için motivasyonun yetersiz olması
3. Arabuluculuk sürecinin gereklerine bağlı kalınmaması
4. (Fiziksel ve psikolojik) kaynakların yetersiz olması
5. Çatışmanın "temel ilkeler" ile ilgili olması
6. Gücün taraflar arasında eşit olmaması

2.4. Akran Arabuluculuk Programları

Öğrenciler okullarda yaşadıkları anlaşmazlıkları çözmek üzere akran arabuluculuk eğitimi almadıkları için anlaşmazlıkları yıkıcı bir şekilde çözme eğilimi gösterirler. Ancak arabuluculuk eğitimi aldıklarında arkadaşlarına nasıl arabuluculuk yapacaklarını öğrenirler ve bu öğrenme kalıcı olur. Öğrenciler bu eğitimlerde öğrendikleri becerileri okul dışındaki anlaşmazlık durumlarında da kullanmaktadırlar. Johnson ve Johnson'a (1995) göre, eğitim almış öğrenciler anlaşmazlık yaşadıklarında tek başına kazanacakları durumlarda dahi kazan-kazan sonucunu tercih etme yönelimli olmaktadırlar (Türnüklü ve diğerleri, 2009a).

Lupton-Smith ve Carruthers'a (1996) göre, bir okulda arabuluculuk eğitimi uygulanacağı zaman öncelikli olarak okul yönetiminin, öğretmenlerin, öğrencilerin, ailelerin ve ilgili diğer toplum üyelerinin desteği alınmalıdır. Ardından tüm okul üyelerinin temsilcilerinin yer aldığı bir komite oluşturulup, bu komite aracılığıyla geliştirilmiş eğitim programını uygulamaya (ve daha da geliştirerek uygulamaya) çalışılmalıdır (Türnüklü ve diğerleri, 2009a). Bu noktada okul psikolojik danışmanları tarafından uygulanmak üzere farklı yaş gruplarına uygunluğu ve etkililiği sınanmış programların hazırlanması büyük önem taşımaktadır. Sosyal etkileşimin önem kazandığı; haliyle çatışmaların da arttığı ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretim dönemindeki ergenlere yönelik çatışma çözme ve akran arabuluculuk programları öncelikli olarak ele alınmalıdır. Özellikle ödül-ceza uygulamaları yerine çatışmaların etkili ve yapıcı bir şekilde çözülmesine yarayan programların geliştirilmesi öğrencilerin iç denetim kurmasına yardımcı olan etkili yöntemlerdir (Koruklu, 2006). Bu nedenle okullarda barışçıl bir ortamın sağlanabilmesi için öğrencilerin gelişimine katkıda bulunacak becerilerin kazandırıldığı akran arabuluculuk programlarının uygulanması bir zorunluluktur.

Okullarda kişilerarası anlaşmazlıkların yapıcı ve barışçıl bir şekilde çözümlenmesi için göz önünde bulundurulması gereken kritik işlemler aşağıda aşamalar halinde sıralanmıştır (Türnüklü, t.y.):

1. Adım – Sürece okulun gereksinimlerini belirleyerek başlanmalıdır.
2. Adım – Okul bir sistem olarak ele alınmalıdır.
3. Adım – Okul yöneticilerinin desteği kesinlikle sağlanmalıdır.
4. Adım – Veliler ve personel de dahil okulun tüm üyelerinin programa etkin katılımı teşvik edilmelidir.
5. Adım – Eğitim Programının uygulanmasına başlanmadan önce okulda **"eğitim komisyonu"** kurulmalıdır.
6. Adım – Uygulama uzun vadede olacak şekilde dönüştürülmelidir.
7. Adım – Program zamana yayılarak yapılandırılmalıdır.
8. Adım – Okul gelişiminin sürekliliği olan bir süreç olduğu kabul edilmelidir.
9. Adım – Akran arabuluculuğun yararları vurgulanmalıdır.
10. Adım – Programın güçlükleri ve sınırlılıkları tartışılmalıdır.
11. Adım – Programa ilişkin yaparak ve yaşayarak öğretimin yapılması önemlidir.
12. Adım – Sene başında tüm öğretmen ve yöneticilere eğitim programına ilişkin seminer verilmelidir.
13. Adım – Programa öğrenci seçimlerinde temel ölçüt öğrenci görüşleri olmalıdır.
14. Adım – Programa seçilen arabulucu öğrencilerin arabuluculuk rozeti takmaları gerekmektedir.
15. Adım – Arabulucu öğrenciler haftalık tekrar eğitimleri almalıdırlar.
16. Adım – Arabuluculuğun uygulanabilmesi için arabulucu odası açılmalıdır.
17. Adım – Tüm sınıflara o sınıfın arabulucu öğrencilerinin isimlerinin ve nöbet takviminin yer aldığı çerçeveler asılmalıdır.
18. Adım – Öğretmenlerin öğrencileri arabulucuya başvurma konusunda desteklemeleri gerekmektedir.
19. Adım – Arabuluculuk odasının düzenlenmesinden işletilmesine kadar her aşamasında arabulucu öğrenciler sorumluluk almalıdır.

2.5. Akran Arabuluculuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Akran arabuluculuk tarihi incelendiğinde, şu anki çatışma çözme süreçlerinin geçmişteki dini kurumlardan ortaya çıktığı görülmektedir. Rahipler aile kavgalarından, suçlardan ve diplomatik çıkmazlardan sorumludurlar (Emerson, 1990; akt. Wilson, 1998). 1920 yılına gelindiğinde, Mary Parker Follett araştırmasını problem çözme, bütün çatışma çözme programlarının temeline adamıştır ve günümüz çatışma çözme stratejilerinin kurucusu haline gelmiştir. 1984'te dini, eğitsel ve arabulucu toplulukları işbirliği ile Ulusal Arabuluculuk ve Eğitim Birliği (N.A.M.E) kurulmuştur (Kraan, 2003). Bu dönemde okullarda birkaç çatışma çözme programı etkindi. Ancak, daha sonra çok sayıda çatışma çözme ekolü kuruldu. Günümüzdeki çatışma çözme kuramları Jean Piaget'e, Albert Bandura'ya, Kurt Lewin'e, Morton Deutsch ve Kurt ve Roger Johnson'a kadar uzanmaktadır (Wilson, 1998).

Alanyazın incelendiğinde Johnson ve Johnson (1994), akran arabuluculuğun üzerinde bir dizi çalışmayı gözden geçirmişlerdir. Onların yaptığı çalışmalardan elde edilen bütün bulgular değerlendirildiğinde, akranlar tarafından arabuluculuk yapılan tartışmaların %85-90'ında kalıcı anlaşmalar sağlandığı görülmektedir. Akran arabulucuların, akran arabuluculuk eğitiminden sonra okul içinde ve okul dışında kendi çatışmalarını da çözebildikleri ortaya çıkmıştır (Kraan, 2003).

Steward (2000) tarafından yapılan araştırma, çatışma çözmeyi ele almıştır. Buna göre, arabulucuların çatışma çözme yaklaşımlarında, çatışmaya yönelik tutumlarında ve bilgisinde bir değişiklik meydana getirip getirmediği incelenmiştir. Bunun için Gözden Geçirilmiş Öğrenci Çatışma Çözme Tutumu Ölçeği uygulanmıştır. Değerlendirmede ön-test, son-test ve kontrol grubu deseni kullanılmış; bulgulara göre, akran arabuluculuk eğitimi alan öğrencilerin, kontrol grubundaki öğrencilere göre problem çözme ve çatışma çözme beceri düzeylerinde anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür.

Warner (2005), yaptığı çalışmada akran arabuluculuk eğitiminin çatışma çözme stratejilerinin edinimine ve uygulanmasına olan etkisini incelemiştir. Ön-test son-test desenine göre yapılan araştırmada, her iki deney grubunun akran arabuluculuk adımlarını öğrendikleri; ancak kontrol grubunun öğrenmediği bulundu. Her iki deney grubu da kontrol grubundan anlamlı düzeyde farklılaşmış; eğitim alan öğrenciler eğitim sonrası çatışma tepkilerinde farklılık göstermişlerdir. Bun ek olarak, daha yapıcı çatışma çözme stratejilerini belirten tepkiler göstermişlerdir.

Cantrell, Parks-Savage ve Rehfuss'un (2007), yaptıkları bir çalışmada akran arabuluculuğun okul şiddetini azaltmadaki etkisini incelemişlerdir. Çalışmada akran arabuluculuğuna bütün öğrenciler ulaşabilmişlerdir (N=825). 3 yıllık boylamsal veriler, akran arabuluculuğun uygulanmasından sonra okuldan uzaklaştırılmada anlamlı derecede azalma olduğunu göstermiştir. Bütün arabululuculuk oturumları (N=34) çatışma çözmede başarılı olmuş, akran arabulucular kadar katılımcılar da akran arabuluculuk programını kayda değer bulmuşlardır.

Teknolojinin de gelişmesine paralel olarak, Whipple (1999) tarafından bilgisayar destekli akran arabuluculuk uygulanmıştır. Buna göre, *Macromedia Director* kullanılarak *Compton Mediators* adlı bir akran arabuluculuk programı geliştirilmiştir. *Compton Mediators'*ta ses, video, animasyonlar, metin, etkileşimsel geribildirim ve değerlendirmeler yer almaktadır. Ön test – son test deneysel desenin uygulandığı araştırmada bulgular, bilgisayar destekli yönergenin, akran arabuluculukta etkili bir yöntem olduğunu doğrulamıştır.

Mitchel (2000), yaptığı çalışmada 9. Sınıfa devam eden çoğunluğunu Afrika kökenli Amerikalı öğrencilerin oluşturduğu bir kent okulunda uygulanan akran arabuluculuk programının etkililiğini değerlendirmiştir. Araştırmada nitel veri toplama yöntemi kullanışmış olup, programın etkililiği konusunda öğretmenlerle detaylıca görüşme yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre akran arabuluculuğun okul ortamı için gerekli olduğu ve öğrencilerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olduğu öğretmenler tarafından gözlenmiştir. Bu bulgulara göre akran arabuluculuğun diğer sınıf düzeylerini de içerecek şekilde düzenlenmesi, daha fazla personelin (öğretmenler ve yöneticiler dahil) katılımının sağlanması ve maddi destek sağlanması önerilmiştir.

Macdonald (2005) tarafından yapılan bir çalışmada çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin mezuniyet sonrasına da transfer edilip edilmediği incelenmiştir. Araştırmada, meslek, üst öğrenim, kişilerarası ilişkiler ve kişisel gelişim gibi katılımcıların yaşamlarındaki dört alan incelenmiştir. 20 orta öğretim öğrencisiyle gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların aldıkları eğitimin meslek edinimini, üst eğitime devam etme yaşantısını ve kişilerarası ilişkileri geliştirdiği; öz farkındalık ve güveni artırdığı; başkalarını anlama ve onlarla empati kurmayı, başkalarına yönelik motivasyonu artırdığını göstermiştir.

Alan yazında akran arabuluculuk programlarının zorbalık ve okul ortamına olan etkilerini inceleyen araştırmalar da yer almaktadır. Örneğin Fiedler (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, bir akran arabuluculuk programı uygulanan ilköğretim ikinci

kademeye devam eden öğrencilerin kendilerini daha güvende hissettiklerini ve okuldaki çatışmaları daha etkili yöntemlerle çözebildiklerini ifade etmede bir artış olacağı varsayılmıştır. Ancak bir anlamlı bir artışın olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra Mckey'nin (2007) yaptığı bir çalışmada akran arabuluculuğun zorbalık davranışını azaltıp azaltmadığı ve okul ortamına etkisi incelenmiştir. Araştırmada ilköğretim ikinci kademeye devam eden 7. ve 8. sınıf öğrencilerine Akran arabuluculuk programı uygulanmış; programın zorbalık davranışını azaltıp okul ortamını geliştirdiği görülmüştür.

Bazı araştırmacılar hali hazırda uygulanmakta olan akran arabuluculuk programlarının etkiliğini değerlendirmişlerdir. Örneğin, Baker (1998), Güney California'da uygulanakta olan "Fighting Fair, Dr. Martin Luther King, Jr., for Kids" adlı bir akran arabuluculuk programı kapsamında (a) kişi içi ve (b) kişiler arası çatışmalara ilişkin öğrencilerin davranışlarında yer alan bir değişikliğe ilişkin öğretmen ve yöneticilerin algılamalarını (2) bu algılamalarda anlamlı bir farkın olup olmadığını (3) yönetici ve öğretmenlerin programda yer alan en başarılı ve en az başarılı çatışma çözme stratejilerine ilişkin algılarını inceleyen bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın bulguları, (1) "Fighting Fair, Dr. Martin Luther King, Jr., for Kids" adlı bir akran arabuluculuk programının öğrencilerin kişi içi ve kişiler arası çatışmalarda değişiklik yarattığını, (2) bu algılamalarda anlamlı bir farkın olduğunu, (3) öğrencilerin davranışlarını değiştirmede problem çözmenin en etkili strateji; yatıştırmanın da en az etkili strateji olarak algılandığı bulmuştur. Bu araştırmanın yanı sıra, Schellenberg (2005), yaptığı bir çalışmada Virginia'da 1. dönem uygulanmakta olan "Peace Pal" adlı akran arabuluculuk programının etkililiğini incelemiştir. Araştırma (a) okuldan uzaklaştırmaların sıklığı, (b) çatışma, çatışma çözme ve arabuluculuk bilgisi, (c) akran arabuluculuğunda yer alan çatışma çözmenin başarısı, (d) katılımcıların arabuluculuk oturumlarının değerine ilişkin algıları, (e) programın değerine ilişkin arabulucu algılamaları olmak üzere beş alanı kapsamaktadır. Bulgular, "Peace Pal" programının okuldaki şiddeti azaltmada etkili olduğunu, çatışma çözme ve arabuluculuk bilgisini artırdığını, çatışma çözmenin başarılı olduğunu, katılımcılarda oturumların ve programın değerli olduğu algısının oluştuğunu göstermiştir.

Yakın zamanlara gelindiğinde de akran arabuluculuk eğitim programlarının çatışma çözme becerilerinin yanı sıra farklı değişkenler üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Örneğin, Governale (2002), akran arabuluculuğun uygulanması ve etkililiği konusunda öğretmenlerin tutumlarını incelemiştir. Yerel bir ortaokulda görev

yapan 30 öğretmene anket yapılmış; sonuçlara göre öğretmenler akran arabuluculuk eğitimini orta derecede etkili bulmuş; programın uygulanmasından hoşnut olmamışlardır. Öğretmenler akran arabuluculuk programının bütün etnik kökenli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladığı yönünde algılamıştır.

Sheperis'in (2003) yaptığı bir çalışmada, akran arabuluculuk programının ve arabuluculuk sürecinin akran arabulucuların etnik kimlik gelişimine olan etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre Afrika kökenli Amerikalı ve Beyaz ergenlerin etnik kimlik gelişimi konusunda farklılaştığını; ancak, akran arabuluculuğunun veya akran arabuluculuk sürecine katılmanın etnik kimlik gelişiminde herhangi bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Cardoza (2013), yaptığı bir araştırmada akran arabuluculuğunun ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı, psikolojik sağlamlık ve sosyal yeterlilik algılarına olan etkisini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre akran arabulucuların daha yüksek düzeyde sosyal yeterlilik sergiledikleri, ancak daha düşük düzeyde benlik saygısı ve psikolojik sağlamlılık sergiledikleri görülmüştür.

Sonuç olarak, alan yazın incelendiğinde akran arabuluculuk programlarının öğrencilerin çatışma çözmede, zorbalığı önleme veya azaltmada, okul ortamının iyileştirilmesi, etnik kimlik, sosyal yeterlik gibi konularda etkili olduğu görülmüştür. Bu araştırma da, alan yazında yer alan akran arabuluculuk programlarının etkililiğiyle paralellik göstermektedir.

2.6. Akran Arabuluculuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Akran arabuluculuk ile ilgili yurt içinde yapılan çalışmalar arasında, akran arabuluculuk eğitiminin çatışma çözme becerisi (Türnüklü, 2013; Türnüklü 2010; Koruklu, 1998); saldırganlık (Türnüklü ve diğerleri 2010;), empati becerisi (Türnüklü ve diğerleri (2009b; Şahin ve ark., 2011), barış algısı (Sağkal, 2011), problem çözme (Koruklu ve Yılmaz, (2010) ve akran arabuluculuk becerisi (Taştan ve Öner, 2008) üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Ülkemizde akran arabuluculuk üzerinde belki de en fazla çalışan Türnüklü (2013) olmuştur. Türnüklü (2013), yaptığı çalışmada, akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışmaları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışma, Denizli ili merkezinde yer alan bir lisede yürütülmüştür. Araştırma kapsamında 9. Sınıf öğrencilerinden 27 kişi, on oturumluk akran arabuluculuk eğitimine katılmıştır. Eğitim

alan akran arabulucular, akranlarına arabuluculuk desteği sağlamışladır. Araştırma sürecinde 39 öğrenci çatışması akran arabuluculuk yardımıyla çözülmüştür. Araştırma sonuçları, lise öğrencilerinin arabuluculuğa yansıyan çatışma konularının çıkar çatışmaları olduğunu, bunu sözel şiddet ve ilişki/iletişim çatışmalarının izlediğini göstermektedir. 39 öğrenci çatışmalarının %97,5'i bir anlaşma ile sonuçlanırken, 2,5'inde bir anlaşma sağlanamamıştır. Sonuç olarak, akran arabuluculuğun lise öğrencilerinin çatışmalarını yapıcı bir biçimde çözmelerinde etkili olduğu görülmüştür.

Türnüklü'nün (2010) yaptığı bir başka çalışmada, 10-11 yaş grubundaki katılımcılarla gerçekleştirilen bir çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitiminin etkisi incelenmiştir. Öğrencilerin bütünleştirmeci/yapıcı çatışma çözme stratejilerinde anlamlı ölçüde farklılık olduğu, güç kullanma ve kaçınma/ geri çekilme stratejilerinde ise azalma olduğu görülmüştür. Bununla birlikte yatıştırma stratejilerinde anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Sonuçlar cinsiyete göre ayrı ayrı değerlendirildiğinde erkeklerin bütünleştirici/yapıcı çatışma çözme stratejisi puanlarının eğitimden sonra arttığı; güç kullanma puanlarının azaldığı bulunmuştur. Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitimi'nin kız öğrencilerde etkili olmadığı bulunmuştur.

Türnüklü ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan bir çalışmada Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitim Programının ilköğretim 1. Kademe öğrencilerinin (10-11 yaş grubu) saldırganlık düzeyine olan etkisi incelenmiştir. Bulgulara göre bu eğitimin öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin azalmasında etkili olduğu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre eğitimden daha fazla yararlandıkları bulunmuştur. Yazarlar bu bulguyu problem çözmeye daha az enerji ve zaman harcanacağından akademik başarının artabileceği ve daha güvenli bir ortamın sağlanabileceği şeklinde yorumlamışlardır.

Türnüklü ve arkadaşları (2009b) tarafından yapılan bir başka çalışmada Çatışma Çözümü ve Akran Arabuluculuk Eğitiminin öğrencilerin empati becerileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Örneklemini 10-11 yaş grubundaki öğrencilerin oluşturduğu araştırma ön test-son test yarı deneysel desen ile yürütülmüştür. Deney grubunda ön test ve son test arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmada deney ve kontrol gruplarındaki erkek öğrencilerin ön test- son-test sonuçlarında anlamlı bir farklılık bulunurken, kız öğrencilerin puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgulara dayanarak, ÇÇAA Eğitiminin ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin empati düzeylerinde bir artışın olabildiği görülmüştür.

Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitiminin empati becerileri üzerindeki etkisini inceleyen bir diğer deneysel çalışma da Şahin ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır. deney grubuna 10 hafta uygulanan ÇÇAA Eğitimi sonrasında deney grubundaki öğrencilerin empati becerileri düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir artışın olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, ÇÇAA Eğitiminin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi müfredatına dahil edilmesi önerilmiştir.

Sağkal (2011), bir barış eğitimi programı geliştirmiş ve ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barışa ilişkin görüşleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına bakıldığında, barış eğitiminin, altıncı sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimini azalttığı, barışa yönelik farkındalık kazandırdığı, kişilerarası iletişim ve anlaşmazlık çözüm becerilerini geliştirdiği, sosyal ilişkileri geliştirdiği ve sınıf ve okul atmosferinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir.

Taştan ve Öner (2008) de akran arabuluculuk eğitiminin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin akran arabuluculuk becerilerine etkisini incelemişlerdir. Bunun için 10 katılımcıya 5 oturumluk akran arabuluculuk eğitimi verilmiştir. Çatışma çözme süreçlerinin video kamerayla kaydedilip değerlendirildiği araştırmada, akran arabulucuların arabuluculuk süreci basamaklarını doğru bir biçimde uyguladıkları ve akran çatışmalarını çözebildikleri görülmüştür.

Pekkaya'nın (1994) çalışmasında ise arabuluculuk eğitiminin okullarda uygulanmasının, bu eğitimin öğrencilerin benlik gelişimlerine, liderlik becerilerine, saldırgan davranışlarına ve algıladıkları problem miktarına olan etkisi incelenmiştir. Veri analizi sonucunda deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin benlik gelişimlerinde, liderlik becerilerinde ve saldırgan davranışlarında ön test-son test puanları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Ancak, öğrencilerin algıladıkları problem sayısında bir azalma olmamış; kontrol grubunun algıladıkları problem sayısındaki artışın deney grubunda görülmediği bulunmuştur.

Bu alanda yapılan bir başka çalışmada, Koruklu (1998) Çatışma Çözme ve Arabuluculuk eğitiminin, ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin olumlu çatışma çözme becerileri kazanmalarında etkili olup olmadığını incelemiştir. Deney grubuna atanan 10 öğrenciye Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitimi uygulanmıştır. Çalışmanın sonunda, eğitim alan öğrencilerin çatışmaları çözme becerilerini yaşamlarına transfer edebildikleri, şiddet ve saldırgan tepkiler yerine uzlaşmacı ve işbirlikçi becerilerini daha fazla kullandıkları bulunmuştur.

Koruklu ve Yılmaz (2010) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise Çatışma Çözme ve Arabuluculuk Eğitiminin okulöncesi kurumlara devam eden çocukların (6 yaş grubu) problem çözme becerilerine olan etkisi incelenmiştir. Araştırmada Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Eğitiminin okul öncesi düzeyindeki öğrencilerin problem çözme becerilerinde etkili olduğu bulunmuştur. Buna göre, eğitim alan öğrencilerin eğitimden önce akranlarıyla yaşadıkları çatışmalarda yıkıcı tepkilerin azaldığı, bununla birlikte yapıcı davranışlarda da artışın olduğu ortaya çıkmıştır. Programın ayrıca yapıcı problem çözmeye ait sözcük dağarcığını geliştirdiği görülmüştür (örn. “Problemimizi nasıl çözebiliriz?”, “hadi çözüm için konuşalım” gibi). Sonuç olarak, bu araştırma okul öncesi çocuklarına verilen akran arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin problem çözme davranışlarında etkili olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak bu araştırma, akran arabuluculuk eğitiminin etkililiğine ilişkin yurt içinde yapılan çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni, örneklemi ve araştırmada kullanılacak veri toplama araçları ele alınmıştır.

3.1 Araştırma Deseni

Bu araştırmada Akran Arabuluculuk Eğitim Programının orta okul 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerileri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla ön test – son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma deseninde yer alan gruplar ve yapılan işlemler Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1

Araştırma Deseni

Gruplar	**Ön test (ÇÇDBÖ)**	**İşlem**	**Sontest (ÇÇDBÖ)**	**İzleme (3 hafta sonra)**
Deney Grubu	X	AAEP (10 hafta)	X	X
Kontrol Grubu	X	----	X	X

X: Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği

AAEP: Akran Arabuluculuk Eğitim Programı

----: Herhangi bir işlem yapılmamıştır

3.2. İşlem

Bu araştırmada, ÇÇDBÖ'nün problem çözme alt ölçeğinden alınan puanlara göre 1 standart sapma aralığında deney ve kontrol gruplarına yansız olarak 11'er öğrenci atanmıştır. Tablo 'de de görüldüğü üzere, deney grubuna on hafta süreyle Akran Arabuluculuk Eğitim Programı uygulanmış, kontrol grubuna ise herhangi bir işlem uygulanmamıştır. Eğitim programı uygulanmadan önce deney ve kontrol gruplarının çatışma çözme davranışları Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ) ile değerlendirilmiştir. Deney grubuna verilen eğitim programı tamamlandıktan bir hafta sonra her iki gruba da (deney ve kontrol) son test olarak ÇÇDBÖ uygulanmıştır. Deney

grubuna uygulanan eğitim programı sonrasında kazanılan çatışma çözme becerilerinin kalıcılığını test etmek için izleme çalışması yapılmış, deney ve kontrol gruplarına 3 hafta sonra yeniden ÇÇDBÖ uygulanmıştır. Bununla birlikte, nitel veri toplama aracı olarak, katılımcılara araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu (AADF) uygulanmış; bu formdan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Akran Arabuluculuk Eğitimi yazılı olarak kayda alınmış ve oturumların raporları EK 2'de sunulmuştur.

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Hatay ili Hassa İlçesinde bulunan bir orta okulda Okulunda 2013-2014 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde 7. sınıfta öğrenim gören 22 katılımcıdan oluşan 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Çalışma için toplam 67 öğrenciye Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ) uygulanmıştır. Ölçeği yanıtlayan öğrencilerin 28'i kız, 39'u erkek olup yaş ortalamaları 13'tür. Deney ve kontrol gruplarındaki katılımcıların cinsiyete göre dağılımı Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Deney ve Kontrol Gruplarındaki Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Gruplar / **Cinsiyet**	**Deney Grubu**	**Kontrol Grubu**	**Toplam**
Kız	5	3	8
Erkek	6	8	14
Toplam	11	11	22

Araştıramaya katılan öğrencilerin gruplara atanması, katılımcıların ÇÇDBÖ'nün sadece problem çözme alt ölçeğinden aldıkları puanlara göre yapılmıştır. Her iki grubun puan ortalamaları arasında fark olup olmadığı t testi ile incelenmiştir. Deney ve kontrol grubuna atanan öğrencilerin problem çözme alt ölçeğinden aldıkları ön test puanları arasında fark olup olmadığı test edilmiş; iki grubun puanlarının aritmetik ortalama, standart sapma ve t değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Gruplarının Problem Çözme ve Saldırganlık Alt Ölçeklerinden Aldıkları Ön Test Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Değerleri

	Deney Grubu n=11		**Kontrol Grubu N=11**			
Alt Ölçekler	**$\bar{X}$**	**Ss**	**$\bar{X}$**	**Ss**	**t**	**p**
Problem Çözme	33	8,36	33,5	7,76	-.91	.38
Saldırganlık	30	10,5	26,9	6,64	.85	.41

Tablo 3 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplana atanan öğrencilerin Problem Çözme ve Saldırganlık puanlarının aritmetik ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Ön testte ölçekten en düşük ve en yüksek puan alan öğrenciler, dağılımın normalliğini bozacağından çalışmaya alınmamıştır. 67 öğrencinin problem çözme alt ölçeğinden aldıkları puanlar temel alınarak, puanların standart sapmasının altındaki katılımcılar (en az puan alanın ve ortalama puan alan öğrencilerin dışında) gönüllülük esası gözetilerek yansız olarak deney ve kontrol gruplarına atanmıştır.

3.4 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, akran arabulucuların çatışma çözme becerilerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu (AADF) ile Koruklu (1998) tarafından geliştirilen "Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği"nden (ön test ve son test ve izleme uygulaması için) yararlanılmıştır.

3.4.1. Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen AADF, üç açık uçlu ve bir kapalı uçlu sorudan ["Akran Arabuluculuk Programını çatışmaları çözmede ne derece etkili buluyorsunuz, açıklayınız?", Akran Arabuluculuk Eğitimi size ne tür beceriler kazandırdı?", "Akran arabuluculuğunu gerçek yaşamda uyguladınız mı?" ve "Akran arabuluculuğunu

uyguladıysanız sonucu nasıl oldu, açıklayınız.”] oluşan programın etkililiğinin de ölçebilen bir ölçme aracıdır.

3.4.2. Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği

Bir kendini değerlendirme ölçeği olan ÇÇDBÖ, Problem Çözme ve Saldırganlık olmak üzere iki alt ölçekten oluşmakta olup uygulama süresi 20 dakikadır. 24 maddeden oluşan ve 5’li likert tipi bir değerlendirme yapılan [(1) “ hiçbir zaman uygun değil”, (2) “biraz uygun”, (3) “uygun”, (4) “çoğunlukla uygun” ve (5) “çok uygun”] ölçeği yanıtlayan katılımcılardan her maddede yer alan çatışma durumlarına verilen tepkilerin kendilerini ne derecede yansıttığını işaretleyerek belirtmeleri istenmektedir. Ölçekte yer alan tek sayılı maddeler ölçeğin saldırganlık boyutuyla; çift sayılı maddeler ise problem çözme boyutu ile ilgilidir. Her bir alt ölçekten alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan ise 12’dir. Saldırganlık alt ölçeğinden alınan yüksek puan çatışma çözme açısından olumsuz bir durumken; problem çözme alt ölçeğinden alınan yüksek puan çatışma çözme açısından olumlu bir durumu ifade etmektedir.

ÇÇDBÖ’ye ilişkin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Koruklu (1998) tarafından 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılarak yapılmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliği için Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi EPH bölümü uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği faktör analiziyle incelenmiş; her bir maddenin kendi faktörü ile verdiği yük değerinin .40’ın üzerinde olduğu bulunmuştur. Çatışma çözme davranışları açısından maddelerin ne kadar ayırt edici oldukları madde analizi ile incelenmiş, madde toplam korelasyonlarının .30 olduğu bulunmuştur. Buna göre, bu değerler istatistiksel olarak anlamlı olup; maddelerin ayırt edicilik düzeyleri iyi derecede olduğu sonucuna varılmıştır.

Güvenirliği test tekrar test güvenirlik analizi ile incelenen ÇÇDBÖ’nün saldırganlık boyutu için r= .64; problem çözme boyutu için r= .66 değerleri bulunmuştur. Söz konusu ölçeğin iç tutarlığı Cronbach Alfa ile incelenmiş; iç tutarlılık katsayılarının saldırganlık boyutu için r= .85, problem çözme boyutu için ise r= .83 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

3.5. Akran Arabuluculuk Eğitim Programı

Bu çalışmada kullanılan programın hazırlanmasında kuramsal yaklaşımlardan kişilerarası sorun çözme (Öğülmüş, 2001), anlaşmazlık çözümü ve arabuluculuk

yaklaşımları (Türnüklü ve diğerleri, 2009a; Türnüklü, 2013; Taştan, 2010; Schrumpf ve Bodine, 2008) ile çeşitli kaynaklardan (Kulaksızoğlu, 2003; Johnson ve Johnson 1992) yararlanılmıştır. Bu program haftada bir gün 40 dakika süren oturumlarla 10 hafta sürmüştür. Tanışma ve sonlandırma etkinlikleri kısa sürede tamamlandığı için, 1. Oturum 2. Oturum ile; 10. Oturum ise 9. Oturum ile birleştirilerek uygulanmıştır On oturum olarak yapılandırılan akran arabuluculuk programının içeriği şu konulardan oluşmaktadır: çatışmayı anlama (çatışmanın doğası, kaynakları ile olumlu ve olumsuz çatışma çözme yöntemleri), barış ve barışı anlama, iletişim becerileri (farklı algılamalar ve etkin dinleme, empatik ve etkin dinleme), öfke yönetimi, akran arabuluculuk süreci, akran arabuluculuğun uygulanması. Her oturumun sonunda öğrenciler kendileriyle ilgili olarak neleri fark ettiklerini paylaşmaya teşvik edilmiş, oturumda edindikleri becerileri günlük yaşamda uygulamalarına yönelik ödevler verilmiştir.

Akran Arabuluculuk Eğitim Programının yapılandırıldığı şekliyle uygulandığı takdirde öğrencilerin aşağıdaki hedeflere ulaşmaları beklenmektedir:

1. Akran Arabuluculuğun ne olduğunu fark eder.
2.Çatışmanın ne olduğunu öğrenir.
3. Çatışmanın yaşamın doğal bir parçası olduğunu ve ortaya çıkmasının kontrolleri dahilinde olmadığını fark eder.
4. Çatışmaya verilen tepkilerin çatışma çözümüne (sonuca) doğrudan etki ettiğini fark eder.
5. Barışın dört ilkesini (kişileri sorunlardan ayırma, durumlara değil çıkarlara odaklanma, kazan-kazan seçeneklere yönelme, nesnel ölçüt kullanma) kavrar.
6. Farklı algılamaların anlaşmazlık çözümüne etkisini fark eder.
7. Empati kurmanın anlaşmazlık çözümüne olan etkisini fark eder.
8. Öfke yönetiminin anlaşmazlık çözümüne olan etkisini fark eder.
9. Kendisinin ve başkalarının öfkesini yönetebilir.
10. Akran arabuluculuk sürecini uygular.

3.5.1. Akran Arabuluculuk Eğitim Programının Oturumlara göre Amaç ve Hedefleri

1. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin tanışmalarına ve olumlu grup atmosferi oluşturmaya yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuk eğitiminin amaçları ve temel kurallarını kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuğunun altında yatan inançları fark etmelerine yardımcı olmak

Hedef: * Tanışma ve olumlu grup atmosferi oluşturmak için çaba gösterir.

*Akran arabuluculuk eğitiminin amaçlarını ve temel kurallarını kavrar.

* Akran arabuluculuğunun altında yatan inançları fark eder.

2. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin çatışmanın nedenlerini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin çatışmaya gösterilebilecek tepkileri kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin çatışma çözme tepkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sonucu kavramalarına yardımcı olmak

Hedef: * Çatışmanın nedenlerini kavrar.

* Çatışmaya gösterilebilecek tepkileri kavrar.

* Çatışma çözme tepkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sonucu kavrar.

3. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin barışı kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin barışın dört kuralını kavramalarına yardımcı olmak

Hedef: * Barışı kavrar.

* Barışın dört kuralını kavrar.

4. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık yaşayan kişilerin ortak sorunlarının nedenlerini farklı algılayabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında bireylerin tepkilerinin farklı algılamalarından etkilendiğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında verilen tepkilere göre anlaşmazlığın olumlu veya olumsuz sonuçlanabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

Hedef:*Anlaşmazlık yaşayan kişilerin ortak sorunlarının nedenlerini farklı algılayabileceğini kavrar.

* Anlaşmazlık durumlarında bireylerin tepkilerinin farklı algılamalarından etkilendiğini kavrar.

* Anlaşmazlık durumlarında verilen tepkilere göre anlaşmazlığın olumlu veya olumsuz sonuçlanabileceğini kavrar.

5. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin empatinin ne olduğunu kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında empati kurabileceklerini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında etkin dinlemeyi ve empati kurmayı engelleyen davranışları kavramalarına yardımcı olmak

Hedef: * Empatinin ne olduğunu kavrar.

* Anlaşmazlık durumlarında empati kurulabileceğini kavrar.

* Anlaşmazlık durumlarında etkin dinlemeyi ve empati kurmayı engelleyen davranışları kavrar.

6. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin yaşanan öfkenin kişi tarafından kontrol edilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin öfkeli tepki vermeden kaçınmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin ben dili ile atılgan tepki vermelerine yardımcı olmak

Hedef: * Anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini kavrar.
* Yaşanan öfkenin kişi tarafından kontrol edilebileceğini kavrar.
*Öfkeli tepki vermeden kaçınmanın yollarını kavrar.
*Ben dili ile atılgan tepki verir.

7. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin kişilerarası anlaşmazlıklarda öfke ve kızgınlık tepkilerini kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin karşıdaki kişinin öfkesini dağıtmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak

Hedef: * Kişilerarası anlaşmazlıklarda öfke ve kızgınlık tepkilerini kavrar.
* Karşıdaki kişinin öfkesini dağıtmanın yollarını kavrar.

8. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecini kavramalarına yardımcı olmak
*Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecindeki altı aşamayı kavramalarına yardımcı olmak

Hedef: *Akran arabuluculuk sürecini kavrar.
*Akran arabuluculuk sürecindeki altı aşamayı kavrar.

9. OTURUM

Amaç: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulamalarına yardımcı olmak

Hedef: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygular.

10. OTURUM

**Amaç: ***Öğrencilerin akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirmelerine yardımcı olmak

* Öğrencilerin gruptan olumlu duygularla ayrılmalarına yardımcı olmak

**Hedef: ***Akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirir.

* Gruptan olumlu duygularla ayrılır.

3.6. Verilerin Toplanması

Akran Arabuluculuk Eğitim Programı uygulanmadan önce (ön test) ve uygulandıktan sonra (son test) deney ve kontrol grubundaki katılımcılara Çatışma Çözme Davranışını Belirleme Ölçeği (ÇÇDBÖ) uygulanmıştır. Son test uygulandıktan üç hafta sonra deney ve kontrol grubuna eğitimin kalıcılığını test etmek için izleme testi olarak ÇÇDBÖ yeniden uygulanmıştır. Bunun yanında nitel veri toplama aracı olarak, katılımcılara son test uygulamasından sonra araştırmacı tarafından geliştirilen; üç açık uçlu ve bir kapalı uçlu sorudan oluşan Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu uygulanmış ve bu formdan elde edilen nitel veriler değerlendirilmiştir. Katılımcılar araştırmacının görev yaptığı kurumda öğrenim gördükleri ve Akran Arabuluculuk Sözleşmesini imzaladıkları için izin alınması sorun oluşturmamıştır. Ayrıca katılımcıların yanıtladıkları ölçek ve formlar özenle korunmuştur.

3.7. Verilerin Analizi

Deney ve kontrol gruplarının ön test, son test ve izleme ölçümlerinden elde edilen verilerin analizinde SPSS 17.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde, non parametrik testler uygulanmış ve dağılımın normal olduğu görülmüştür. Deneysel işlemin etkisini test etmek için işlem gruplarına bağlı olarak ilişkisiz ölçümlerin ve zamana bağlı olarak tekrarlı ölçümlerin söz edildiği iki faktörlü karışık (split-plot) desenlerde Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA kullanılır (Büyüköztürk, 2011). Bu araştırmada da gruplar arası farkları incelemek amacıyla Karışık Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA testi uygulanmıştır. Bununla birlikte araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formu öğrenciler tarafından 20 dakika süreyle yazılı olarak yanıtlamış ve bu formdan elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel verilerin analizine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğine İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin Çatışma Çözme Davranışlarını Belirleme Ölçeğinin Problem Çözme alt ölçeğinin ön test – son test ve izleme ölçümlerinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğinin Ön Test – Son Test ve İzleme Testinden Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	Ön Test		Son Test		İzleme	
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Deney (n=11)	33.00	8.36	49.18	13.73	49.81	7.88
Kontrol (n=11)	33.54	7.76	33.81	7.02	36.45	6.45

Tablo 4'te görüldüğü üzere, deney grubu problem çözme alt ölçeği ön test ortalama puanı 33 iken, deney sonrasında 49,18; izlemede ise 49,81 olmuştur. Bununla birlikte, kontrol grubuna ait ön test ortalama puanı 33,54 iken, son testte 33,81; izleme ortalama puanı ise 36,45 olmuştur.

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların, ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğinden almış oldukları ön test, son test ve izleme testi puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı İki Faktörlü Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA) ile analiz edilmiş, sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme Alt Ölçeğine İlişkin Ön Test – Son Test ve İzleme Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**
Denekleraras ı	4988,61	21			
Grup (Deney/Kontrol)	1456,06	1	1456,061	8,24	.009
Hata	3532,55	20	176,627		
Denekleriçi	3245,34	44			
Ölçüm (Öntest – Sontest – İzleme)	1229,49	2	614,742	20,667	.000
Grup*Ölçüm	**826,03**	**2**	**413,015**	**13,88**	**.000**
Hata	1189,82	40	29,745		
Toplam	8233,95	65			

*p<001

Tablo 5 incelendiğinde, akran arabuluculuk eğitimine katılan öğrencilerin çatışma çözme becerilerinin deney öncesinde ve sonrasında anlamlı farklılık gösterdiği; deney ve kontrol gruplarında olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin problem çözme düzeyindeki etkilerinin anlamlı olduğu bulunmuştur [$F_{(2,40)=}$13,88, p<.001]. Bu bulguya dayanarak, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin akran arabuluculuk eğitim programına katılıp katılmamanın, onların problem çözme becerileri üzerinde farklı etkilere sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, deney ve kontrol gruplarının problem çözme alt ölçeğinden almış oldukları öntest – sontest ve izleme puanları arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir [$F_{(2,40)=}$ 20,667, p<.01]. Benzer şekilde grup ana etkisinin anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir [$F_{(1,20)=}$ 8,24, p<.01]. Bu bulguya göre, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin problem çözme puanları akran arabuluculuk eğitiminin uygulanıp uygulanmamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Kontrol grubuna ait problem çözme puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını incelemek için uygulanan Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Faktörlü ANOVA sonucunda elde edilen F değerinin [$F_{(1,20)=}$ 7,23, p<.01] anlamlı olduğu görülmektedir. Ölçümler arasındaki bu farkın kaynağı Benforroni testi ile incelenmiş, ön test ve son

test arasında anlamlı bir farkın olmadığı; ancak izleme testinin anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur.

Deney grubundaki katılımcıların problem çözme puanlarında artış olması ve kontrol grubundaki katılımcıların puanlarının değişmemesi bulgusuna dayanarak, araştırmacının geliştirdiği Akran Arabuluculuk Eğitiminin problem çözme becerisini geliştirmede etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, araştırmanın "Akran Arabuluculuk Eğitimi uygulanan deney grubundaki öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Problem Çözme alt ölçeğinden aldıkları ön test – son test ve izleme puan ortalamalarıyla bu programa katılmayan kontrol grubundaki ön test – son test ve izleme puanları arasında deney grubunun lehine anlamlı bir fark vardır" denencesini destekleyen bir kanıt elde edilmiştir.

Deney grubuna ait problem çözme puanlarında gözlenen farkın kalıcı olup olmadığını incelemek için uygulanan Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Faktörlü ANOVA sonucunda elde edilen F değerinin [$F_{(2,40)=}$ 17,98, $p<.01$] anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca ölçümler arasındaki bu farkın kaynağı Benforroni testi ile incelenmiş, son test ve izleme puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu bulgulara dayanarak, araştırmanın "Deney grubunun problem çözme puanlarında gözlenen fark devam etmektedir" denencesini destekleyen bir kanıt elde edilmiştir.

4.2. ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğine İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık alt ölçeğinin ön test – son test ve izleme ölçümlerinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 6

Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğinin Ön Test – Son Test ve İzleme Testinden Almış Oldukları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Gruplar	**Ön Test**		**Son Test**		**İzleme**	
	$\bar{X}$	**SS**	**$\bar{X}$**	**SS**	**$\bar{X}$**	**SS**
Deney (n=11)	30.00	10.50	19.36	6.72	19.90	6.68
Kontrol (n=11)	26.90	6.64	27.45	5.93	27.18	5.91

*p<001

Tablo 6'da görüldüğü üzere, deney grubu saldırganlık alt ölçeği ön test ortalama puanı 30 iken, deney sonrasında 19,36, izlemede ise 19,90 olmuştur. Bununla birlikte, kontrol grubuna ait ön test ortalama puanı 26,90 iken, son testte 27,45, izleme ortalama puanı İSE 27,18 olmuştur. Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların, ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğinden almış oldukları ön test, son test ve izleme testi puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı İki Faktörlü Varyans Analizi (Split-Plot ANOVA) ile analiz edilmiş, sonuçlar Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 7

ÇÇDBÖ'nün Saldırganlık Alt Ölçeğine İlişkin Ön Test – Son Test ve İzleme Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler Ortalaması**	**F**	**p**
Denekleraras ı	1787.151	21			
Grup (Deney/Kontrol)	280.242	1	280.242	3.71	.068
Hata	1506.909	20	75.345		
Denekleriçi	2247,333	44			
Ölçüm (Öntest – Sontest – İzleme)	160.121	2	180.061	4.35	.020
Grup*Ölçüm	**431.394**	**2**	**215.697**	**5.21**	**.01**
Hata	1655.818	40	41.395		
Toplam	4034.484	65			

*p<001

Tablo 7 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarında olmak ile tekrarlı ölçüm faktörlerinin saldırganlık puanları üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir. [F(2,40)=5,21, p<.01]. Başka bir deyişle, Akran Arabuluculuk Eğitiminin, deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık düzeylerini azaltmada etkili olduğu görülmektedir. Bunun yanında, kontrol grubundaki öğrencilere ait saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek için Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Faktörlü ANOVA sonucunda elde edilen F değerinin ($F_{(2,20)}$=0.09, p<.01) anlamlı olmadığı bulunmuştur. Buna göre, herhangi bir işlem uygulanmayan kontrol grubundaki öğrencilerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Dolayısıyla, araştırmanın "Akran Arabuluculuk Eğitimi uygulanan deney grubundaki öğrencilerin ÇÇDBÖ'nün saldırganlık alt ölçeğine ait ön test – son test ve izleme puan ortalamalarıyla bu programın uygulanmadığı kontrol grubundaki öğrencilerin ön test – son test ve izleme puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır" denencesini destekleyen bir kanıt elde edilmiştir. Bunun yanında, deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık alt ölçeğine ait ön test –son test ve izleme puanlarındaki arasındaki farkın test edilmesi için uygulanan Tekrarlı Ölçümler İçin Tek Faktörlü ANOVA sonucunda elde edilen F değerinin ($F_{(2,20)}$=5.55, p<.01) anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca deney grubunun saldırganlık alt ölçeğine ait puanlarında gözlenen bu farkın kalıcı olup olmadığını belirlemek için ölçümler arasındaki bu fark Bonferroni testi ile incelenmiş, son test ve izleme ölçümlerinin ön test ölçümünden anlamlı olarak düşük olduğu görülmüştür (p<.01). Bu bulgular, Akran Arabuluculuk Eğitiminin saldırganlığı azaltmada etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu bulgulara dayanarak, araştırmanın "Deney grubunun saldırganlık puanlarında gözlenen fark devam etmektedir" denencesini destekleyen bir kanıt elde edilmiştir.

4.3. Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formundan Elde Edilen Nitel Verilerin Analizine İlişkin Bulgular

Akran Arabuluculuk Eğitiminin etkililiğine ilişkin olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Değerlendirme Formundan elde edilen nitel veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Buna göre aşağıdaki bulgular ortaya çıkmıştır:

4.3.1. Akran Arabuluculuk Programının Etkililiği ve Kazandırdığı Beceriler

Akran Arabuluculuk Eğitimi alan 11 katılımcıdan 10'u akran arabuluculuğunun etkili olduğunu belirtmiştir (f=10). Akran Arabuluculuk Eğitimi alan 11 katılımcının verdikleri yanıtlara göre; bu eğitimin kendilerine çatışma çözme (f=4), iletişim (f=2), öfke yönetimi (f=4), akran arabuluculuk (f=2) becerileri kazandırdığı ortaya çıkmıştır. Akran Arabuluculuk Eğitimine katılan 11 öğrenciden 8'i akran arabuluculuğu günlük yaşama transfer edebilmiş ve çatışma çözümünü gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra 3 öğrenci akran arabuluculuğu günlük hayatta uygulamamıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum

Bu bölümde Akran Arabuluculuk Eğitiminin, 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerilerine olan etkisinin incelenmesine ilişkin bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Bu araştırmanın amacı, 7. sınıf öğrencilerine uygulanan bir akran arabuluculuk eğitiminin, öğrencilerin çatışma çözme becerilerine olan etkisini incelemektir. Bu nedenle araştırma kapsamında oluşturulan denenceler test edilmiş ve aşağıda gösterilmiştir:

Bu araştırmada elde edilen bulgular, okul öncesi öğrenciler için (Koruklu ve Yılmaz, 2010), ilköğretim öğrencileri için (Cardoza, 2013; Cigainero, 2009; Fiedler, 2007; Koruklu, 1998; McKay, 2007; Sağkal, 2011; Steward, 2000; Taştan, 2004; Türnüklü ve diğerleri, 2010; Warner, 2005; Wilson, 1998), lise öğrencileri için (Kraan, 2003; Mitchel, 2000; Türnüklü ve Türk, 2013) geliştirilen akran arabuluculuk eğitim programlarının etkililiğini inceleyen araştırma bulgularını desteklemektedir.

Türnüklü ve diğerleri (2009a) ile Schrumpf ve diğerlerinin (2007) programları ve yaklaşımları dikkate alınarak hazırlanan Akran Arabuluculuk Eğitimi; çatışma çözme, barışı anlama, farklı algılamalar – empatik ve etkin dinleme, öfke yönetimi, akran arabuluculuğunun uygulanması süreçlerinden oluşmaktadır. Bu nedenle, bu eğitimin etkisiyle Akran Arabuluculuk Eğitimine katılan öğrencilerin, çatışma durumlarında problem çözme becerilerini daha etkin bir biçimde kullanabildikleri ve saldırgan davranışları daha az sergiledikleri söylenebilir. Bunun yanında kontrol grubunun izleme testi puanlarında anlamlı bir artışın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, kontrol grubundaki öğrencilerin okul PDR programında o haftaya denk gelen çatışma çözme semineri almaları ile açıklanabilir. Bununla birlikte, AADF'den elde edilen nitel veriler değerlendirildiğinde 3 öğrencinin kazanımları günlük yaşama aktarmadıkları görülmüştür. Bu durumun, öğrencilerin eğitime yönelik motivasyon eksikliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın bulgularına dayanarak, akran arabuluculuğunun okullarda uygulanması durumunda okullarda meydana gelen şiddet içerikli davranışlardan kaynaklanan disiplin sorunlarının azalabileceği söylenebilir. Glasser'a (1990) göre,

güvenli ve kaliteli bir eğitim ortamının sağlanabilmesi için öğrencilerle işbirliği kurulması ve onların sorumluluk almalarının sağlanması, böylece disiplin sorunlarının azaltılabilmesi mümkün olabilmektedir. Bu görüş doğrultusunda bu çalışmada geliştirilen akran arabuluculuk eğitim programının okullarda uygulanması durumunda öğrencilerin akranlarıyla, öğretmenleriyle ve diğer yetişkinlerle sağlıklı ilişkiler kurabileceği; ayrıca içten denetim kazanarak çatışmaları çözmede sorumluluk duygusu geliştirebilecekleri söylenebilir. Böylece öğrenciler, bilişsel, duygusal, kişilik ve ahlak gelişimlerini sağlıklı bir şekilde deneyimleyerek nitelikli, etkili ve barışçıl bir okul ortamının oluşmasına katkıda bulunacaklardır.

Bu araştırma, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine uygulandığı için araştırmanın bulguları ancak benzer nitelikteki gruplara genellenebilir. Araştırmacı tarafından geliştirilen Akran Arabuluculuk Eğitim Programının ilkokul veya lisede uygulanabilmesi için belirli yaşların gelişimsel özellikleriyle uyumlu birtakım uyarlama ve düzenlemeler yapmak gerekmektedir. Bu düzenlemeler yapıldığı takdirde bu eğitim programı farklı yaş grubundaki öğrencilere de olumlu çatışma çözme becerileri kazandırmada etkili olabilir.

Özetle, akran arabuluculuk eğitiminin, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin olumlu çatışma çözme becerilerinde, bu eğitimi almayan kontrol grubununkine göre anlamlı düzeyde etkili olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak, okul psikolojik danışmanları, PDR programlarında akran arabuluculuk programlarını etkin hale getirerek öğrenciler arasında daha sağlıklı ve etkili iletişim kurulmasına ve daha nitelikli okul ortamının oluşmasına katkıda bulunabilirler.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları değerlendirilerek ve araştırmanın sınırlılıkları göz önünde bulundurularak, konuyla ilgili ileride yapılabilecek çalışmalara ve uygulamalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, akran arabuluculuk eğitimi verilen deney grubundaki öğrencilerin, herhangi bir eğitim verilmeyen kontrol grubundaki öğrencilere göre çatışma çözme becerilerinde gelişme gösterdiği; saldırganlık davranışlarında azalma olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, akran arabuluculuk değerlendirme formlarından elde dilen nitel verilere göre Akran Arabuluculuk Eğitiminin; çatışma çözme, iletişim, öfke yönetimi, akran arabuluculuğu gibi becerileri geliştirdiği ve öğrencilerin bu becerileri gerçek yaşama transfer edebildiklerini göstermiştir.

6.2. Öneriler

6.2.1. İleride Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada yalnızca problem çözme ve saldırganlık alt boyutları ölçülmüştür. Ne var ki çatışma çözme problem çözme, saldırganlık ve kaçınma gibi davranışları da içerir. Bu nedenle ileriki araştırmalarda bu boyutları ölçen araçlardan yararlanılmalıdır.
2. Deney ve kontrol grupları aynı okulda olduğundan kontrol grubu etkilenebilir. Bu nedenle ileri araştırmalarda deney ve kontrol grubu farklı okullardan seçilebilir.
3. Akran arabuluculuğunun öğrencilerin empati düzeyi, liderlik, problem çözme, sosyal sorun çözme, saldırganlık, zorbalık gibi değişkenler üzerindeki etkileri araştırılabilir.
4. Okul sisteminin bütüncül yapısından dolayı öğrencilerle birlikte diğerlerinin de akran arabuluculuğuna bakışları ve dolayısıyla yürütülecek programların etkililiğine yansımaları önemlidir. Bu nedenle okul yöneticileri, öğretmenler,

öğrenciler ve velilerin, akran arabuluculuğa ilişkin algılamaları da araştırılabilir.

5. Öğrencilerin sınıf düzeyi, okul iklimi, okul refahı gibi değişkenlere göre akran arabuluculuk eğitimlerinin etkililiğine yönelik karşılaştırmalı çalışmalar yürütülebilir.

6.2.2. Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Akran arabulucuların seçilmesi, gönüllülük esası gözetildiğinde ve akranlarının tercihiyle (sosyometri uygulayarak: “Anlaşmazlık yaşadığınız bir durumda kimin arabuluculuk yapmasını isterdiniz?” gibi) olduğunda daha etkili olabilir.
2. Akran Arabuluculuk Eğitimi grup rehberliği etkinliği aracılığıyla daha çok sayıdaki öğrenciye uygulanabilir.
3. Okullarda meydana gelebilecek çatışmaları önlemek üzere sadece okul psikolojik danışmanlarının değil, öğretmenler, okul idaresi veliler ve öğrencilerle işbirliği sağlanarak akran arabuluculuk programlarının daha etkili olması sağlanabilir.
4. Bu araştırma kapsamında ilköğretim 7. sınıflar için hazırlanan akran arabuluculuk programı, alt veya üst sınıflarda uygulanacaksa, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun olarak içeriği ve yoğunluğu değiştirilerek yeni bir program geliştirilip etkililiği test edildikten sonra uygulanabilir.
5. PDR programlarında lisans ve yüksek lisans düzeyinde Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuğa ilişkin derslere yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Baker, N. J (1998). *Impact of a peer mediation program on a middle school environmet.* Unpublished PHD Thesis, University of La Verne, California.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, istatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorum (15. Baskı).* Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Cantrell, R., Parks-Savage, A., & Rehfuss, M., (2007). Reducing levels of elementary school violence with peer mediation. *Professional School Counseling.* 10, 5.

Cardoza, D. J. (2013). *Peer mediation and its effects on elementary student perceptions of self esteem and social competence*. Unpublished PhD Thesis California State University.

Cigainero, L. (2009). *The effectiveness of peer mediation on reducing middle school violence and negative behaviours.* Unpublished PhD thesis, University of Phoenix.

Fiedler, A. J. (2007). *Characteristics of bullying ınterventions and effectiveness of middle school peer mediation program.* Unpublished M.A Thesis, California State University.

Glasser, W. (1990). *Okulda kaliteli eğitim*. İstanbul: Beyaz Yayınları.

Governale, S. (2002). *Teachers' attitudes on the effectiveness and ımplementation of peer mediation.* Unpublished M.A Thesis, California State University.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1992). Teaching students to be peer mediators. *Educational Leadership*, 50 (1), 10-13.

Johnson, D., W., & Johnson, R, T. (1994). Constructive conflict in schools. *Journal of Social Isuues.* 50, 117-137.

Koruklu, N. (1998). *Arabuluculuk eğitiminin ilköğretim düzeyindeki bir grup öğrencinin çatışma çözme davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Koruklu, N. (2006). Eğitimde arabuluculuk ve okulda arabuluculuk sürecinin işleyişine ilişkin bir model. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 11-20.

Koruklu, N., & Yılmaz, N. (2010). Çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitimi programının okulöncesi kurumlara devam eden çocukların problem çözme becerisine etkisi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-20.

Kraan, E. M. (2003). *A high school peer mediation trainig: development, implementation, and evaluation*. Unpublished M. S. thesis, Miami University, Oxford, Ohio.

Kulaksızoğlu, A. (2003). *Kişisel gelişim uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Macdonald, K. A. (2005). *Trasferability of conflict resolution and peer mediation education*. Unpublihed M. A. Thesis, Royal Roads University..

McKay, D. B. (2007). *The implemention of peer mediation in a middle school setting and its effect on bullying and school climate*. Unpublished PhD thesis, Widener University, Pennsylvania.

Mitchel, B. J. D. (2000*). An evaluation of public high school's peer mediation intervention: teachers' perceptions*. Unpublihed PhD thesis, The Fielding Institute, California.

Mourer, R. E. (1991). *Managing conflict: tactics for school administors.* Boston: Allyn & Bacan.

Öğülmüş, S. (2001), *Kişilerarası sorun çözme becerileri eğitimi.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Pekkaya, B. (1994). *Arabulucu yolu ile çatışmalara çözüm bulma, arabuluculuk eğitiminin okullarda uygulanması ve bu eğitimin öğrencilerin benlik gelişimlerine, liderlik becerilerine, saldırgan davranışlarına ve algıladıkları problem miktarına etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Sağkal, A. S. (2011). *Barış eğitimi programının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin saldırganlık eğilimleri, empati düzeyleri ve barışa ilişkin görüşleri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Schellenberg, R. C. (2005). *School violence: evaluation of elementary school peer mediation program.* Unpublished PhD thesis, Regent University, Virginia.

Schrumpf, F., Crawford, D., & Bodine, R. J., (2007). *Okulda çatışma çözme ve akran arabuluculuk program rehberi.* Ankara: İmge Kitabevi.

Steward, J. T. (2000). *A formative evaluation of a conflict resolution program utilizing peer mediation training on the knowledge and attitudes of middle school students at a Hillsborough county, Florida middle school*. Unpublished PhD thesis, University of Sarasota, Florida.

Sheperis, F. S. (2003). *The effect of peer mediation trainig on the ethnic identity development of peer mediators.* Unpublihed PhD thesis, University of Florida.

Swisher, L. C. (1997). *Conflict resolution/peer mediation everybody wins.* Unpublihed M. A. thesis, Eastern Michigan University, Michigan.

Şahin, F. S., Serin, N. B., & Serin O. (2011). Effect of conflict resolution and peer mediation training on emphaty skills. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 2324-2328.

Taştan, N. (2004). *Çatışma çözme ve akran arabuluculuk eğitimi programlarının ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme ve akran arabuluculuk becerilerine etkisi.* Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Taştan, N., & Öner, U. (2008). Akran arabuluculuk eğitimi programının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin akran arabuluculuk becerilerine etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 160-168.

Taştan N. (2010). *Uygulamalı grup rehberliği programları dizisi: Çatışma çözme eğitimi ve akran arabuluculuk (2. Baskı).* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Teasdale, M. D. (2000). *Student-based peer mediation teams: effect on in-school student violence in out wayne county school districts.* Unpublihed doctoral dissertation, Eastern Michigan University, Michigan.

Türnüklü A., Çetin, C., & Balcı, F. (t.y.). Okullarda öğrenci şiddetinin dönüştürülmesi: anlaşmazlık çözümü ve akran-arabuluculuk eğitimi uygulama planı. http://web.deu.edu.tr/acmer/files/bır-okulda-akran-arabuluculugunun-uygulanması.pdf, 15.04.2014'te erişilmiştir.

Türnüklü A. (2006). *Sınıf ve okul disiplinine çağdaş bir yaklaşım: onarıcı disiplin, okullarda yaşanan kişiler arası çatışmaları yapıcı ve barışçıl olarak yönetmek için çağdaş bir yaklaşım.* Ankara: Ekinoks Yayınları.

Türnüklü A., Kaçmaz, T., İkiz, E., & Balcı, F. (2009a). *Anlaşmazlık çözümü, müzakere ve akran arabuluculuk eğitim programı.* Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.

Türnüklü A., Kaçmaz, T., Gürler, S., Kalender, A., Zengin, F., & Şevkin, B., (2009b). Çatışma çözümü ve akran arabuluculuk eğitiminin öğrencilerin empati becerileri üzerindeki etkileri. *Eğitim ve Bilim*, 34, 153.

Türnüklü A., Kaçmaz, T., Gürler, S., Sevkin, B., Turk, F., Kalender, A., & Zengin, F., (2010). The effects of conflict resolution and peer mediation training on primary school students' level of aggression. *Education 3-13*, 38, 1, 2010.

Türnüklü, A, Kacmaz, T., Gürler, S., Turk, F., Kalender, A., Zengin, F., & Sevkin, B., (2010). The effects of conflict resolution and peer mediation training on Turkish elementary school students' conflict resolution strategies. *Journal Of Peace Education*, 7, 1, 33-45.

Türnüklü A., & Türk, F. (2013). Akran arabuluculuk eğitiminin lise öğrencilerinin çatışmaları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 5, 55-68.

Uysal, Z., (2006). *Çatışma çözme eğitim programının ortaöğretim dokuzuncu sınıf düzeyindeki öğrencilerin çatışma çözme becerilerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Warner S. L. (2005). *The effects of peer mediation on conflict resolution in elementary school students.* Unpublished PhD thesis, Nothcentral University, Prescott, Arizona.

Wilson, L. J. (1998). *Conflict resolution programs & the houston ındependent school district: peer mediation vs. non peer mediation approaches for resolving student conflict in elementary and middle schools.* Unpublished PhD thesis, The University of Houston Clear Lake, Texas.

Whipple, R. (1999). *Computer assisted peer mediation*. Unpublihed M.A. thesis, California State University, California.

EKLER

EK 1. AKRAN ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİ

Tarih: …/…/2014

Bir akran arabulucu olarak, görevimin öğrencilerin çatışmalarını barışçıl yollarla çözmelerine yardım etmek olduğunun bilincindeyim. Akran arabuluculuğu sürecinde aşağıda yer alan şatları yerine getireceğime söz veriyorum; aksi halde program dışında tutulacağımı kabul ediyorum.

1. Akran arabuluculuğu eğitim programına belirlenen zamanlarda katılacağım.

2. Bütün akran arabuluculuğu oturumlarında gizlilik ilkesine sonuna kadar uyacağım.

3. Akran arabulucu olduğum zaman arabuluculuk oturumlarında gerekli bütün formları dolduracak, ev ödevlerimi yapacak ve günlüklerimi tutacağım.

4. Okulda barışçıl ve olumlu davranışlar sergileyeceğim.

5. Programda yer alan oturumlarda kaçırdığım çalışmaları telafi edeceğim.

6. Akran Arabulucu olarak bir yıl boyunca hizmet vereceğim.

7. Akran arabuluculuğu eğitim programı kapsamında gerçekleştirdiğim akran arabuluculuğuyla ilgili düzenli süpervizyon alacağım ve süpervizörün geri bildirimlerine uyacağım ve onları uygulayacağım

(imza) **(imza)**

Eda ARSLAN

Öğrencinin Adı ve Soyadı Program Sorumlusunun Adı ve Soyadı

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
1. OTURUM
TANIŞMA VE GİRİŞ

Amaç: * Öğrencilerin tanışmalarına ve olumlu grup atmosferi oluşturmaya yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuğu eğitiminin amaçları ve temel kurallarını kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuğunun altında yatan inançları fark etmelerine yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Akran Arabuluculuk Sözleşmesi

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider akran arabuluculuğunun bugünkü oturumunu başlatır.

Lider, problem çözmede üçüncü ve tarafsız bir kişi olan akran arabulucunun tanımını yapar. Lider daha sonra öğrencilere akran arabuluculuğunun ne olduğundan ve etkili bir akran arabulucuların özelliklerinin ne olduğunu açıklar (doğru karar verme, akranları tarafından saygı görme, akranları tarafından güven duyulma, gibi). Lider, arabuluculuk yaklaşımından ve şatlarından bahseder ve arabuluculuk temel inançlarını açıklar:

* Soğukkanlılık

*Probleme Odaklanma

* Tarafların duygu ve çıkarlarını doğru belirleme

* Farklı bakış açılarına izin verme ve anlamaya çalışma

* İşbirliği yapma ve bütün tarafların kazandığı çözümler üretme

Lider daha sonra akrana arabuluculuğu eğitiminin temel kurallarından bahseder. Gizlilik, gönüllülük ve farklılıklara saygı, işbirliği ve yardımlaşma gibi kurallardan bahseder ve "Akran Arabuluculuk Sözleşmesini" öğrencilere imzalanmak üzere dağıtır.

Lider daha sonra akran arabuluculuğu programının içeriğini açıklar:

*Akran Arabuluculuğunun Tanımı

*Çatışmayı Anlama, Çatışmanın Doğası Ve Kaynakları

*İletişim Becerileri

*Öfke Yönetimi Becerileri

*Anlaşmazlık Çözüm Yolları

Son olarak lider, oturumu özetleyerek katılımcılara akran arabuluculuğu ile ilgili bilgi toplamasını ve ödev dosyasına yazmalarını ister ve böylece oturumu sonlandırır.

Yeterlik:* Tanışma ve olumlu grup atmosferi oluşturma

* Akran arabuluculuğu eğitiminin amaçları ve temel kurallarını kavrama

* Akran arabuluculuğunun altında yatan inançları fark etme

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
2. OTURUM
ÇATIŞMANIN DOĞASI VE KAYNAKLARI

Amaç: * Öğrencilerin çatışmanın nedenlerini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin çatışmaya gösterilebilecek tepkileri kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin çatışma çözme tepkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sonucu kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 2 ve Form 3, Form 4 ve Form 5

Kaynak: Öğülmüş, S. (2001), Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Buna göre, çatışmanın her gün karşılaşılan, yaşamın doğal bir parçası olduğunu ve değişim için itici bir güç olduğunu açıklar. Daha sonra öğrencilerden günlük yaşamda karşılaştıkları çatışmalardan örnekler vermelerini ister. Daha sonra nasıl tepkiler verdiklerini paylaşmalarını ister ve tepkileri sırayla not alır. Lider, ayrıca yapıcı olmayan tepki türlerini de not alarak üyelerle paylaşır (bağırmak, tehdit etmek, uzak durmak ve o kişiyi önemsememek, konuyu değiştirmek, bir yetişkine şikayet etmek, lakap takmak, diğer kişinin istediğini yapmak, ağlamak, şakaya vurmak, incinmişliği belli etmemek). Lider daha sonra çatışma ile ilgili temel inançları ifade eder:

*Çatışma günlük yaşamın bir parçasıdır.

*Çatışma olumlu olarak da olumsuz olarak da ele alınabilir.

*Çatışmanın hem yapıcı hem de yıkıcı sonuçları olabilir.

*Çatışma değişim ve büyüme için itici bir güç olabilir.

Bu nedenle

*Çatışma kaçınılmazdır ancak şiddet olmalıdır.

*Çatışmaların kontrolü elimizde değildir.

* Çatışmaya yönelik tepkilerimiz bizim seçimimizdir.

Lider ardından, Form 2'yi dağıtarak çatışmanın kaynaklarını açıklar. Öğrencilerden çatışmanın kaynaklarına yönelik örnekler vermelerini ister. Ardından bu kaynakların çatışmaya nasıl etki ettiğini açıklar. Daha sonra lider, çatışmaya verilen tepkilerin çatışmanın çözümüne nasıl doğrudan etki ettiğini açıklar. Lider daha sonra Form 3'ü ve Form 4'ü dağıtarak verilen tepki türlerinin ve bunların çatışma çözümüne nasıl etki ettiğini açıklar. Daha sonra da üyelere çatışma durumlarında hangi tepkileri verdiklerini paylaşmalarını teşvik eder. Ardından Form 5'i dağıtarak örnekleri doldurmalarını ister. Öğrencilere hangi çatışma durumlarında hangi tepki türlerini kullandıklarını sorar. Öğrenciler yaşantılarını grupla paylaştıktan sonra lider öğrencilerden bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları çatışmanın kaynaklarını, çözüme yönelik tepkileri ve sonuçlarını içeren ödevi ödev broşürüne yapmalarını ister. Oturumun sonuna doğru özetleme yapar ve oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Çatışmanın nedenlerini kavrama

* Çatışmaya gösterilebilecek tepkileri kavrama

* Çatışma çözme tepkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sonucu kavrama

FORM 2

NEDENLER

Yetersiz Kaynaklar	**Karşılanmayan Psikolojik İhtiyaçlar**	**Farklı Değer ve İlkeler**
*Zaman	* Güç elde etme	* İnançlar
* Para	* Ait olma	* Öncelikler
* Mal 	* Özgür olma	* Değerler
	* Zevk alma (eğlenme)	

ÇATIŞMA

GÖSTERİLEBİLECEK TEPKİLER

YUMUŞAK	**SERT**	**İLKELİ**
*Geri çekilme	* Tehdit etme	* Dinleme
* Önem vermeme	* İtme	* Anlama
* İnkar etme	* Yumruk atma	* Saygı Duyma
* Pes etme	* Bağırıp çağırma	* Sorunu çözme

SONUÇ

KAYBET - KAYBET	**KAYBET - KAYBET**	**KAZAN-KAZAN**
KAYBET - KAZAN	**KAZAN - KAYBET**	

FORM 3

Yumuşak Tepki

- Geri çekilme
- Önem vermeme
- İnkar etme
- Pes etme

Sert Tepki

- Tehdit etme
- İtme
- Yumruk atma
- Bağırıp çağırma

İlkeli Tepki

- Dinleme
- Anlama
- Saygı duyma
- Sorunu çözme

FORM 4

Ben **KAPLUMBAĞA'**yım.
Çatışmadan kaçınırım ve geri çekilirim. Çatışma yaratan sorunlardan ve kişilerden uzak dururum. Bana göre, çatışma çözmek boşuna bir çabadır. Bu nedenle çatışma durumlarında sık sık **çaresizlik** hissederim.

GERİ ÇEKİLME

Ben **OYUNCAK AYI'**yım.
Benim için önemli olan ilişkimizdir. Başkaları tarafından kabul edilmek ve sevilmek isterim. Bana göre, tartışma ilişkiye zarar verir. Bu nedenle bir tatsızlık çıkmasın diye çatışmadan kaçınırım. Yoksa birinin kalbi kırılabilir. Bu sebeple ilişkinin devam etmesi için kendi amaçlarımdan vazgeçerim.

YATIŞTIRMA

Ben **TİLKİ’**yim.
Hem kendi amaçlarıma hem de ilişkilerime ortalama önem veririm. Diğer adım “**uzlaşmacı**dır”. Kendi amaçlarımın bir kısmından vazgeçerim; başkaları da öyle yapsın isterim. Her iki tarafın da kazanacağı ortalama bir çözüm ararım.

UZLAŞMA

Ben **KÖPEK BALIĞI’**yım.
Oyuncak ayının tam tersiyimdir. Çatışma durumunda karşımdakini kendi çözüm önerimi kabul etsin diye zorlar ve güç kullanırım. Ne pahasına olursa olsun amaçlarıma ulaşmak isterim. Karşımdakinin beni sevmesi, kabul etmesi veya onların ihtiyaçları benim için önemli değildir. Karşıdakini ezerek kazanmak isterim.

GÜÇ KULLANMA

Ben **BAYKUŞ'**um.

Hem amaçlarım hem de ilişki benim için çok önemlidir. Çatışmalara sadece **çözülmesi gereken sorunlar** gözüyle bakarım. Hem kendimin hem de başkalarının amaçlarımıza ulaşabileceğimiz bir çözüm yolu ararım. Taraflar arasında gerginlik ve olumsuz duygular sürüyorsa bana göre, çatışma çözülmemiş demektir.

YÜZLEŞME

FORM 5

Amaç: Teneffüs arasında kantin kuyruğunda en kısa zamanda alışveriş yapmak

Durum: Kantinin önü; zaman daralmakta ve öğrenciler kuyrukta beklemekten sıkılmaktadır.

Neden: "Kuyrukta bulduğun yere gir" inancına sahip olmak

Sorun: Bir kişi sizin önünüze geçmeye çalışmaktadır.

Benim Tepkilerim:

Kaplumbağa olarak ben……

Oyuncak Ayı olarak ben……

Tilki olarak ben……

Köpek balığı olarak ben……

Amaç: Sınava yönelik verimli ders çalışmak ve müzik dinlemek

Durum: Çocuk odasındayız. Kardeşim ile aynı odayı paylaşmaktayız. Ben ders çalışırken o sesli bir şekilde müzik dinlemektedir.

Neden: Zevk alma (eğlenme) ve güç elde etme ihtiyacının olması

Sorun: Kardeşim, ben ders çalışırken sesli bir şekilde müzik dinlediği için çalıştığım konuya odaklanmakta zorlanıyorum.

Benim Tepkilerim:

Kaplumbağa olarak ben……

Oyuncak Ayı olarak ben……

Tilki olarak ben……

Köpek balığı olarak ben……

Baykuş olarak ben……

BARIŞ VE BARIŞI ANLAMA

Amaç: * Öğrencilerin barışı kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin barışın dört kuralını kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: -

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Öğrencilerden barışın tanımını yapmalarını ister. Öğrenciler tanımlarını paylaştıktan sonra lider barışa yönelik literatür tanımlarını ifade eder:

* Barış herkesin çatışma, önyargı, düşmanlık ya da haksızlık gibi engeller olmadan yaşayabilmesi ve başarılı olabilmesidir.

* Barış her bireyin, diğer tüm bireylerin haklarını tam olarak kazanması için üzerine düşen tüm sorumlulukları yerine getirdiğinde sağlanan bir durumdur.

* Barış, çatışmaya ve farklılıklara hoşgörü, hayal gücü ve esneklikle tepki verme sürecidir.

* Barış, denge ve uyumdur.

Lider ardından, çatışma çözme ilkelerinden bahseder. Bu ilkelerin bireyin çevresine daha saygılı anlaşmalar yapmasına fırsat verdiğini ifade ederek, arabuluculuk sürecinin dört çatışma çözme ilkesine dayandığını belirtir:

* Kişileri sorundan ayırın (algılar, coşkular ve iletişim)

* Durumlara değil, çıkarlara odaklanın (durum, çıkar)

*Karşılıklı kazançlara götürecek seçeneklere yönelin

*Nesnel ölçüt kullanın

Lider ardından akran arabuluculuğun şiddete karşı yapıcı ve önleyici bir alternatifi olduğunu vurgular ve ödev olarak dört çatışma çözme ilkesine dayalı bir arabuluculuk yapmalarını ve bunu ödev dosyasına yazmalarını ister. Oturumun özetini yaptıktan sonra oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Barışı kavrama

* Barışın dört kuralını kavrama

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

4. OTURUM

FARKLI ALGILAMALAR VE ETKİN DİNLEME

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık yaşayan kişilerin ortak sorunlarının nedenlerini farklı algılayabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında bireylerin tepkilerinin farklı algılamalarından etkilendiğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında verilen tepkilere göre anlaşmazlığın olumlu veya olumsuz sonuçlanabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 6, Form 7 ve Form 8

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Özellikle algılarımızın; isteklerimiz, duygularımız, öfkelerimiz, görüşlerimiz, davranışlarımız, hedeflerimiz, beklentilerimiz, çıkarlarımız, ihtiyaçlarımız, korkularımız, kaygılarımızın bütününün nedenini oluşturduğunu; her kişide bunların farklı ve öznel olabileceğini vurgular. Lider daha sonra Form 6'yı dağıtarak, farklı algılarımızın nedenlerini incelemelerini ve örnekler vermelerini ister. Lider ardından ilişkilerin karşılıklı anlaşılarak sürdüğünü belirten Form 7'yi dağıtarak öğrencilerden incelemelerini ve örnekler vermelerini ister. Lider daha sonra, Form 8'de yazılı olan senaryolara uygun duygu ve ifadeleri yazmalarını ister. Ödev olarak da öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşayabilecekleri bir çatışmayı nasıl algıladıklarını nasıl hissettiklerini ve nasıl tepki verdiklerini içerecek şekilde ödev dosyasına yazmalarını ister.

Oturumun sonlarına doğru lider oturumun özetini yaparak oturumu sonlandırır.

Yeterlik:*Anlaşmazlık yaşayan kişilerin ortak sorunlarının nedenlerini farklı algılayabileceğini kavrama

* Anlaşmazlık durumlarında bireylerin tepkilerinin farklı algılamalarından etkilendiğini kavrama

* Anlaşmazlık durumlarında verilen tepkilere göre anlaşmazlığın olumlu veya olumsuz sonuçlanabileceğini kavrama

FORM 6

Farklı Algılarımızın Nedenleri

a) Gördüklerimizi veya duyduklarımızı kendi yaşam deneyimlerimize, gelenek ve göreneklerimize ve beklentilerimize göre algılama eğilimimiz;

b) Yaşamadığımız, deneyimimizin olmadığı olaylarla ilgili olarak kendi bildiklerimizden yola çıkarak değerlendirme yapma eğilimimiz;

c) Yaş özellikleri, cinsiyet ve deneyim farklılıklarımız;

d) Kişilerarası olaylara diğerinin gözünden bakmamamız;

e) Sıklıkla haklılığımıza ilişkin peşin kabulümüz;

f)Diğerleri ile iyi anlaşamama, kıskanma ve sevmeme gibi duygularımız

Anlaşmazlıklarımızda Farklı Algılarımızın Kaynaklarını Oluşturur

FORM 7

İlişkiler Karşılıklı Anlayarak ve Anlaşılarak Sürdürülür

1. İnsanlar **nesnel gerçekliği** değil; **öznel gerçekliği** yaşar. Herkesin algısı kendine göredir. Dolayısıyla da insanlar dünyaya **kendi çıkarları ve gereksinimleri** açısından bakarlar ve nesnel gerçekliği göz ardı ederler.

- Karşı tarafın **düşüncesini ve algısını** doğru anlamak anlaşmazlıkların çözümü için en **kritik beceridir**. Anlaşmazlık çözüm sürecinde en temel sorun karşı tarafın düşüncelerini ve algılarını **onun penceresinden ve gözünden** anlayabilmektir. Unutmayın ki **anlamak, onaylamak ya da kabul etmek** değildir, sadece anlamaktır. Karşı tarafı doğru anladıktan sonra nasıl hareket edeceğiniz sizin seçiminizdedir.
- Anlaşmazlıkların çözümü sürecinde **sizin düşünceniz ve algınız ile karşı tarafın düşüncesi ve algı** arasındaki **farklılık** sorunu yaratan temel unsurdur.

Karşı Tarafı Doğru Algılamak

2. İster yemek yiyecek bir yer seçerken, ister bir iş kurarken olsun kişisel beklentilerden ve görüşlerden uzak, objektif bir standardı hesaba katmadığımız sürece sorunlara çözüm bulmak zor olur.

a) Kişiler arası anlaşmazlıklarda her iki taraf da kendi **değer yargılarını** ve **doğrularını** esas alır, karşı tarafın ise yalnızca hatalarını görür.

b) Durumu **karşı tarafın gözleriyle** görmek zor olsa da bu **bir akran arabulucunun** sahip olabileceği en önemli beceridir.

c) Karşı taraf da en az sizin kadar görüşlerinin "**doğru**" olduğuna inanır.

d) Siz bir bardağın yarısına kadar su ile **dolu** olduğunu görürken, olar ise yarısı **boş** kirli bir bardak görebilirler.

e) Karşı tarafın bakış açısını **anlamak**, bunları **onaylamakla** aynı şey değildir.

CEVAPLAYIN

1. Derste söz hakkı aldınız ancak doğru cevabı veremediniz. Bir arkadaşınız da yanındaki arkadaşına başkalarının da duyabileceği yükseklikteki sesle "O zaten neyi doğru dürüst yapar ki" diyerek güldü.

- Ne hissederdiniz?.....
- Ona ne söylerdiniz?.....
- Şimdi olumsuz düşüncelerinizi çatışma yaratmayacak ve kendinizi doğru anlatacak şekilde yeniden yazın……
  ..……

2. Annenize arkadaşınızın doğum gününe gideceğinizi söylediniz. O da partinin nerede olacağını ve kimlerin geleceğini sordu.

- Ne hissederdiniz?.....
- Ona ne söylerdiniz?.....
- Şimdi olumsuz düşüncelerinizi çatışma yaratmayacak ve kendinizi doğru anlatacak şekilde yeniden yazın…….……
  …….……

3. Arkadaşınızla okul çıkışında karşılaştınız ancak size selam vermedi.

- Ne hissederdiniz?.....
- Ona ne söylerdiniz?.....
- Şimdi olumsuz düşüncelerinizi çatışma yaratmayacak ve kendinizi doğru anlatacak şekilde yeniden yazın……
  ……

4. Kardeşinizle aynı çalışma odasını paylaşıyorsunuz. Siz ders çalışmaya odaklanırken, kardeşiniz yüksek sesle müzik dinlemektedir. Ders çalışmakta zorlanıyorsunuz.

- Ne hissederdiniz?.....
- Ona ne söylerdiniz?.....
- Şimdi olumsuz düşüncelerinizi çatışma yaratmayacak ve kendinizi doğru anlatacak şekilde yeniden yazın…….……
  ……

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
5. OTURUM
EMPATİK VE ETKİN DİNLEME

Amaç: * Öğrencilerin empatinin ne olduğunu kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında empati kurabileceklerini kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında etkin dinlemeyi ve empati kurmayı engelleyen davranışları kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 9, Form 10, Form 11

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Lider Form 9'u üyelere dağıtarak, etkin ve empatik dinlemeyi incelemelerini ister. Özellikle günlük yaşamlarından örnekler vermelerini ister. Ardından lider Form 10'u dağıtarak empatik tepki verme alıştırmalarını yapmalarına yardımcı olur. Sürecin ilerleyen kısımlarında lider Form 11'i küçük parçalar halinde üyelere dağıtarak iletişim engellerini ve bu engellerin anlaşmazlık çözümündeki olumsuz etkisini açıklar. Üyelerden günlük yaşamlarından iletişim engelleri örnekleri vermelerini ister. Son olarak lider öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşamlarında karşılaştıkları anlaşmazlıklarda empatik tepkiler vermelerini ve bunu ödev dosyasına yazmalarını ödev olarak verir. Lider oturumun özetini yaptıktan sonra oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Empatinin ne olduğunu kavrama
* Anlaşmazlık durumlarında empati kurulabileceğini kavrama
* Anlaşmazlık durumlarında etkin dinlemeyi ve empati kurmayı engelleyen davranışları kavrama

FORM 9

Kişiler arası gerçek iletişim, bireylerin iletişimde bulundukları kişiyi yargılama eğilimlerinden sakınarak ve o kişiyi **anlamaya çalışarak** dinlediklerinde gerçekleşmektedir.

Etkili dinleme becerisi, sözlü ve sözsüz iletişim becerilerinin oluşması için gerekli temel bir beceridir. Etkin dinleme türlerinden biri empatik dinlemedir.

Empati, bir kişinin kendisini karşısındakinin yerine koyarak, olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlatması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir.

Empatik anlama, anlaşmazlık çözüm sürecinde bir başkasının isteklerini, duygularını, çıkarlarını ve bunların nedenlerini onun penceresinden görebilme ve anlayabilmedir.

Etkin dinleme aşağıdaki koşullar yerine getirildiğinde sağlanmış olur:

a) Beden Dili

- Uygun göz teması kurma
- Uygun beden duruşu
- Gülümseme ya da diğer yüz ifadelerini kullanma
- Baş sallama ya da uygun el, kol, baş hareketleri sergileme
- Dikkat dağıtıcı şeylere aldırmama

b) Asgari Düzeyde Teşvik

c) Soru sorma

d) Başka kelimelerle yansıtma

e) Özetleme

FORM 10

1) Arkadaşım: Ne zaman arkadaşlarımla sinemaya gitmek istesem, annem bir türlü izin vermiyor. Ben artık büyüdüm ama!

Olay:

Duygu:

Ben:……

…….....

Arkadaşım: Evet, aynen öyle.

2)Kardeşim: Bir hafta önce okulda yapılan deneme sınavının sonuçları açıklandı. Çok çalıştım ama nihayet hedeflediğim puanı alabildim:450. Buna inanabiliyor musun!

Olay:

Duygu:

Ben:……

……

Kardeşim: Evet, aynen öyle.

3)Kuzenim: Sizin eve gelirken yolda bir adam görüyorum. Bana tuhaf tuhaf bakıyor. Elinde de bıçak gibi bir şey vardı. Üstüme üstüme gelince ateş bastı vücudumu. Bu iki oldu. Bir daha sizin mahalleden geçmeyeceğim!

Olay:

Duygu:

Ben:……

……

Kuzenim: Evet, aynen öyle.

4)Annem: Teyzenlere mi gideceksin?! O kadar uzağa seni tek başına gönderemem. Ablan gelsin onunla gidersin!

Olay:

Duygu:

Ben:……

……

Annem: Evet, aynen öyle.

FORM 11

KARŞINDAKİNE KİŞİYE BAKIP, GÜL VE ONU ALAYA AL	KARŞINDAKİ KİŞİ KONUŞURKEN BAŞKALARIYLA KONUŞ	KARŞINDAKİ KİŞİYİ SUÇLA “Sen zaten hep…. yapıyosun” “Sen zaten hep…sın”diye başlayan cümleler kurabilirsin
KARŞINDAKİ KİŞİNİN SÖYLEDİKLERİNİN TERSİNİ SÖYLE	KARŞINDAKİ KİŞİNİN SÖZÜNÜ KESİP KENDİNDEN BAHSET	KARŞINDAKİ KİŞİ KONUŞURKEN BAŞKA ŞEYLERLE İLGİLEN
KARŞINDAKİ KİŞİ KONUŞURKEN BAŞKA KONULARDAN BAHSET	KARŞINDAKİ KİŞİ KONUŞURKEN HİÇBİR TEPKİ VERME	KARŞINDAKİ KİŞİYE SÜREKLİ ÖĞÜT VER

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

6. OTURUM

ÖFKEMİ YÖNETEBİLİRM

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin yaşanan öfkenin kişi tarafından kontrol edilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin öfkeli tepki vermeden kaçınmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin ben dili ile atılgan tepki vermelerine yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 12, Form 13 ve Form 14

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Lider anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini, bunun kişi tarafından kontrol edilebileceğinden bahseder. Kişinin öfkelenmesine neden olabilecek durumların tanımlanmasının önemli olduğunu vurgular. Buna göre Form 12'yi dağıtır. Öğrenciler cevaplarını grupla paylaşırlar. Lider daha sonra Form 13'ü dağıtarak öfke hakkında bilinmesi gereken önemli noktaların öğrenciler tarafından ifade edilmesine yardımcı olur. Lider daha sonra Form 14'ü dağıtarak öfkeyi ben diliyle ifade edebilmelerine yardımcı olur. Lider daha sonra bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları öfkeye ben tepkisini nasıl verdiklerini içeren bir yaşantıyı yazmalarını ödev olarak verir. Oturumun sonlarına doğru lider özetleme yapar ve oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini kavrama

* Yaşanan öfkenin kişi tarafından kontrol edilebileceğini kavrama

*Öfkeli tepki vermeden kaçınmanın yollarını kavrama

*Ben dili ile atılgan tepki verebilme

FORM 12

Anlaşmazlık ve Şiddet Durumları	Hissettiğim Duygular
Bir öğrenci sana vurduğunda	
Bir öğrenci sana laf attığında	
Bir öğrenci sana karşı üstünlük tasladığında	
Bir öğrenci kantin sırasında önüne geçtiğinde	
Bir arkadaşınla aynı okul araç ve gerecini kullanmak istediğinizde	
Bir öğrenci seni küçük düşürdüğünde	
Bir öğrenci senin hakkında dedikodu yaptığında	

FORM 13

ÖFKE HAKKINDA BİLMEMİZ GEREKENLER

1. Kişiler arası anlaşmazlıklarda yaygın olarak yaşanan en temel duygu **ÖFKE**'dir.

---

2. ÖFKE, saldırıya uğradığımızda, engellendiğimizde, bir şeye karşı çıktığımızda kendiliğinden ortaya çıkan doğal bir **SAVUNMA** duygusudur.

---

3. Öfke duygumuzla verdiğimiz tepkiler kendi ruh sağlığımızı ve dengemizi korumaya yönelik **SAVUNMA TEPKİLERİMİZDİR**.

---

4. Başka bir kişi bizim hedefimize ulaşmamıza engel olduğunda, bir şeyi başarmamızı engellediğinde, planlarımızı aksattığında reddedildiğimizde, önemsiziz ve değersizmişiz gibi bir davranışla karşılaştığımızda genellikle kızarız ve öfkeleniriz. **ÇÜNKÜ KENDİMİZİ SAVUNMAK İSTERİZ.**

---

5. Unutulmamalıdır ki çoğu insan kızgınlık ve öfke duymanın **istenmeyen ve olumsuz duygular** olduğunu düşünse de gerçekte bu duygular doğaldır. Herkes tarafından yaşanabilir. ÖFKE NE OLUMLUDUR ne de OLUMSUZDUR. Sadece bir duygudur.

---

6. Bunun aksine öfke anında gösterilen tepkiler OLUMLU ya da OLUMSUZ; YAPICI ya da YIKICIDIR.

---

7. Kızdığımızda ya da öfke duyduğumuzda vereceğimiz kontrolsüz tepkiler sonucunda **YIKICI** davranışlarla karşılaşabiliriz. Vereceğimiz kontrollü tepkiler sonucu **YAPICI** sonuçlarla karşılaşabiliriz.

FORM 14

ÖFKE YÖNETİMİ:
KENDİMİ VE ÖFKEMİ BEN İLETİSİYLE İFADE EDEBİLİRİM.

Herhangi bir anlaşmazlık durumunda kendimizi sakinleştirdikten sonra duygularımızı uygun bir biçimde ifade edebiliriz. Ben iletileri bu durumda çok işe yaramaktadır.

Ben iletileri diğer kişi hakkında

*Ondan şikayetçi olmadan,

* SEN demeden,

* Beni deli ediyorsun, bıktım senden, yanlış yaptın yanılıyorsun gibi suçlamalarda bulunmadan

* kendimizle ilgili konuşmak ve BEN ile başlayan ve biten ifadeler kullanmaktır.

BEN İLETİSİ KALIPLARI

BEN …….hissediyoru**m**; çünkü……..

BEN …….düşünüyoru**m**; çünkü……..……..

BEN …….istiyoru**m**; çünkü……..…..

BEN …….olduğu için …… hissediyor**um**.

BEN …….den dolayı…….…….hissettiğini anlıyor**um**.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

7. OTURUM

ÖFKENİ YÖNETEBİLİRİM

Amaç: * Öğrencilerin kişilerarası anlaşmazlıklarda öfke ve kızgınlık tepkilerini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin karşıdaki kişinin öfkesini dağıtmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 15 ve Form 16

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Lider daha sonra öğrencilere Form 15'i öğrencilere dağıtır ve öğrencilerin öfkeyi dağıtmak ve problemi çözme alt basamaklarını grupla paylaşmalarını ister. Lider ardından Form 16'yı öğrencilere dağıtarak kızgınlık ve öfkenin yapıcı olarak yönetilmesi için kuralların grup içinde paylaşılmasını ve örnekler vermelerini ister. Lider son olarak öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları kızgınlığı bu kurallar çerçevesinde değerlendirmelerini ödev olarak verir. Lider daha sonra oturumun bir özetlemesini yapar ve oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Kişilerarası anlaşmazlıklarda öfke ve kızgınlık tepkilerini kavrama

* Karşıdaki kişinin öfkesini dağıtmanın yollarını kavrama

FORM 15

1. ADIM: ÖFKEYİ DAĞITMAK

Eğer kızgınsan veya öfkeli olan **SEN** isen;

* Zihninden geçen düşünceleri olumluya çevir.
* Ne düşündüğünü veya hissettiğini zihninde toparlamaya çalış
* Derin nefes alarak sakinleşmeye çalış
* Düşünceni ve duygunu nedenleriyle birlikte karşındakine ifade et.

Eğer kızgın ya da öfkeli olan **KARŞINDAKİ KİŞİ** ise

* Öfkeli konuşmasını yaparken ilgi ve özen göstererek onu etkin bir biçimde dinle
*Kesinlikle savunmaya geçme, sakinliğini korumaya çalış. Onun nelerden bahsettiğine "şua an" ne hissediyor olabileceğine odaklanmaya çalış.
* Onun cümlelerinde anladıklarını ve onun duygusunu ona yansıt
*Bazı durumlarda sadece etkin dinleme başlı başına anlaşmazlığın yaşanmasını engelleyici etkiye ve güce sahiptir. Problem çözümlenmiyorsa, çözmek isteyip istemediğinize karar verin.

---

2. ADIM: PROBLEMİ ÇÖZMEK

1) Problemi tanımlayın.
2) Çözmek için birlikte çalışmaya karar verin.
3) Probleme yönelik kendi duygu ve düşüncelerinizi karşı tarafı suçlamadan iletin. Karşı tarafı da kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesi konusunda teşvik edin, destekleyin. Diğer kişinin söylediklerini ona yansıtın, tekrar edin böylece onu tam olarak anlayıp anlamadığınızdan emin olun.
4) Olası çözüm yolları hakkında beyin fırtınası yapın (neler yapabileceğiniz üzerinde birlikte düşünün)
5) Her ikinizin de ihtiyaçlarını karşılayacak, ikinizi de mutlu eden çözüm yoluna karar verin.

FORM 16

1. KIZGIN VE ÖFKELİ OLDUĞUNUZUN FARKINA VARIN: Kızgınlık ve öfke doğal, sağlıklı ve normal insani duygulardır. Herkes bu duyguları hisseder.

*Kızgınlık ve öfke duygularınızdan korkmanıza ve **bunları yok saymanıza** gerek yok. Kızgınlık ve öfke duygularının bastırılması ya da yok sayılması baş ağrısı, ülser, kas ağrısı ve diğer fizyolojik rahatsızlıklara yol açar.

* Unutulmamalıdır ki kızgınlık ve saldırganlık aynı şey değildir. Kızgınlık duygularımızı saldırmadan atılgan tepkilerle ifade edebiliriz.

---

2. ÖFKENİZİ UYGUN OLDUĞU ZAMAN DOĞRUDAN AÇIKLAYARAK VE TANIMLAYARAK İFADE EDİN:

* Öfkenizi ve kızgınlığınızı doğru kişiye yansıtın. **Genellemeyin** ve basit, küçük davranışlar biçiminde ifade edin. Kişi üzerine değil, **sorunlu davranış üzerine** odaklanın.

* Öfkeniz için **sorumluluk** alın. Bir başka kişi öfkelendirmiyor, öfkeniz diğer kişinin davranışı hakkındaki **yorumunuzdan** kaynaklanmaktadır.

* Öfkenizi **problem çözme sürecini** başlatarak, yüzleşmenin ve karşılaşmanın parçası haline getirin.

* Öfkenin ifadesini rahatlama aracı olarak kullanın. Konuşarak ya da duygusal reaksiyonlarla duyguların boşalmasını sağlayın.

---

3. YAPMAKTA OLDUĞUNUZ İŞİNİZE YOĞUNLAŞIN: Öfkenizi ve kızgınlığınızı diğer kişinin ne söylediği ve yaptığı üzerine değil; **çıkarlarınız, hedefleriniz ve yaptığınız iş üzerine** odaklanarak ve yoğunlaşarak denetim altında tutabilirsiniz.

Bir kişi öfkeli ise o kişinin üzerine gidip rahatsız edilmemelidir. Sorununu kişisel kızgınlık olarak görme, genellikle bozucu ve savunmacı öfkeye yol açar. Buna karşın **sorunu çözülmesi gereken bir problem** olarak görülmesi genellikle ince farkları gözeten, anlamlı ve enerji verici bir durum olarak karşımıza çıkar.

4. KIZIGNLIĞIN VE ÖFKENİN ANALİZ EDİLMESİ VE ANLAŞILMASI: Kişi kendisini öfkelendiren, kızdıran davranış ve olayları **bilmeli ve tanımlamalıdır.** Kişi kızgınlığının ve öfkesinin göstergesi olan **içsel işaretleri** tanımalıdır. Kişi kendi öfkesini ve kızgınlığını denetim altında tutabilir.

* Herkes kendisini kızdıran, öfkelendiren davranışları, olayları ve eylemleri bulabilir ve böyle kimin kendisini kızdırdığını fark edebilir. Kişinin kendi öfke ve kızgınlık örüntüsünü bilmesi, kimin ve hangi olayın kendisini kızdırdığını tanıması açısından oldukça önemlidir. Böylece kendisini engelleyen ve provoke eden durumlardan kaçınmayı planlayabilir.
* Kişi öfkesi ve kızgınlığı gelişmeden ve ilerlemeden durdurabilir. Unutulmamalıdır ki öfkelenmek ya da kızmak yerine, sakin kalmayı başardığınızda güç ve nüfuz kazanırsınız.

---

5. ÖFKEYİ YAPICI OLARAK YÖNETMEK İÇİN DOĞRUDAN İFADE ETMEK UYGUN DEĞİLSE, DOLAYLI TEPKİLERLE YA DA ALTERNATİF YOLLARLA İFADE EDİN: Öfkenin doğrudan ifadesi uygun değilse, diğer kişiyle anlaşmazlık hakkında tartışma ve problem çözme sürecine girmeden önce **öfkeden** kurtulmaya çalışın. Yaşamda öfkenizi doğrudan gösteremediğiniz birçok durum söz konusudur. Öfkenizle hayat boyu birlikte yaşayamazsınız. Sonuç itibari ile yoğun öfke duygularından **kurtulduğunuzda** hayatınız daha mutlu hale dönüşecektir. Öfkenizi dolaylı yollarla sonlandırmanız için şu etkinlikleri yapabilirsiniz:

* Fiziksel Egzersiz
* Saklı Fiziksel Yanıtlar
* Psikolojik Ayırım
* Olumsuz Düşüncelere Son Verme
* Rahatlama

---

6. ÖFKENİZ YERİNE OLUMLU DUYGULARINIZI ORTAYA ÇIKARTIN: Anlaşmazlığı tartışırken olumsuz duygular yerine olumlu duyguların ifadesi önemlidir. Diğer kişiyle olan ilişkinizi güçlendiren ve destekleyen sevme, değer verme gibi olumlu duygularınız da var. Hem olumlu hem olumsuz duygular anlaşmazlıkta beceri ile iletilmelidir.

7. ÖFKELİ OLDUĞUNUZDA TEPKİ VERMEDEN ÖNCE 10'A KADAR SAYIN VE DERİN NEFES ALIP VERİN: Eğer kızgınsanız bu eylemi biraz daha uzun tutabilirsiniz. Öfkeli iken tepki verirseniz sonradan pişman olacağınız bir tepki verirsiniz. Sizin gücünüz tepki verebilmenizde değil, sakin kalabilmeyi başarmanızdadır. Sakin kalarak hem karşıdakinin hem de kendinizin gereksinimlerine en uygun en olumlu tepki vermeyi başarabilirsiniz.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

8. OTURUM

AKRAN ARABULUCULUĞA GENEL BAKIŞ

Amaç: * Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecini kavramalarına yardımcı olmak

*Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecindeki altı aşamayı kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için Form 17

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). ‘Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Ardından üyelerden arabulucu ve tarafları belirler. Tercih edilen düzenlemeyi göstermeden önce yetersiz oturma düzenini gösterir. Lider ardından akran arabuluculuk sürecinin yer aldığı Form 17’i öğrencilere dağıtır. Öğrencilerin yanıtları ve paylaşımları üzerinden grup tartışması yapılır. Sürecin sonlarına doğru, lider üyelere bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları bir anlaşmazlığı arabuluculuk süreci içinde değerlendirmelerini ödev olarak verir. Oturumun özetlemesini yaptıktan sonra oturumu sonlandırır.

Yeterlik: *Akran arabuluculuk sürecini kavrama

*Akran arabuluculuk sürecindeki altı aşamayı kavrama

FORM 17

1. ADIM: ARABULUCULUĞU KABUL ETME

* Giriş yapınız ve arabuluculuğu tanımlayınız.
* Kuralları belirtiniz.
    Arabulucular nötr kalır, taraf tutmazlar
    Arabuluculuk özeldir.
    Sırayla konuşacaksınız ve dinleyeceksiniz
    Sorunu çözmek için işbirliği yapınız
* Kurallara uyulması ve arabuluculuk için her iki taraftan da söz alınız.

---

2. ADIM: BAKIŞ AÇILARINI ANLAMAK

* Her iki tarafa da (her seferinde birine) sorunla ilgili kendi görüşünü anlatmasını isteyin.
* Her bir tarafı dinleyin ve kişi ifade ettikten sonra özetleyin.
*Her iki tarafa da aşağıdaki soruları sorarak açıklama fırsatı veriniz.
    Eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?
    Olay olduğu zaman ne hissettiniz?

---

3. ADIM: ÇIKARLARA ODAKLANMA

*Her iki tarafın da çıkarlarını belirleyiniz. “Ne istiyorsunuz?” “Niçin istiyorsunuz?” diye sorun.
* Dinleyin ve özetleyin. Açığa kavuşturmak için aşağıdaki soruları sorun:
    Eğer anlaşmaya varamazsanız ne olur?
    Eğer diğer tarafın yerinde olsaydınız ne düşünürdünüz?
    Gerçekten istediğiniz nedir?
* Çıkarları özetleyiniz.

4. ADIM: KAZAN-KAZAN SEÇENEKLERİ YARATMA

*Taraflara beyin fırtınasını açıklayınız ve kurallarını belirtiniz.

Aklınıza gelen her fikri söyleyiniz.

Fikirleri eleştirmeyiniz, tartışmayınız.

Mümkün olduğunca çok fikir ortaya atınız.

Alışılmadık fikirler bulmaya çalışınız

---

5. ADIM: SEÇENEKLERİ DEĞERLENDİRME VE BİR ÇÖZÜM SEÇME

***** Taraflardan en iyi fikirleri ya da fikir parçalarını belirtmelerini isteyiniz.

***** İşaretli seçenekleri aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz:

Bu seçenek iyi bir çözüm mü?

Yapabilir misiniz?

Bu çözümün işe yarayacağını düşünüyor musunuz?

---

6. ADIM: ANLAŞMA YAPMA

* Tarafların bir eylem planı yapmalarına yardım ediniz. Her iki tarafa da şu soruları sorarak ayrıntıları öğreniniz: Kim, ne, ne zaman, nerede, nasıl?

*Akran arabuluculuk sözleşmesini yazınız. Anlaşmayı tamamlamak için her iki tarafa da “Hangi konuda anlaştınız?” diye sorarak anlaşmayı özetlemesini sağlayınız.

* Arabuluculuk oturumunu kapatınız.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

9. OTURUM

AKRAN ARABULUCULUK UYGULAMASI

Amaç: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulamalarına yardımcı olmak

Materyal: Form 18

Kaynak: Taştan ve Öner (2010)da Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabululuculuğu Ankara: Nobel Yayın.

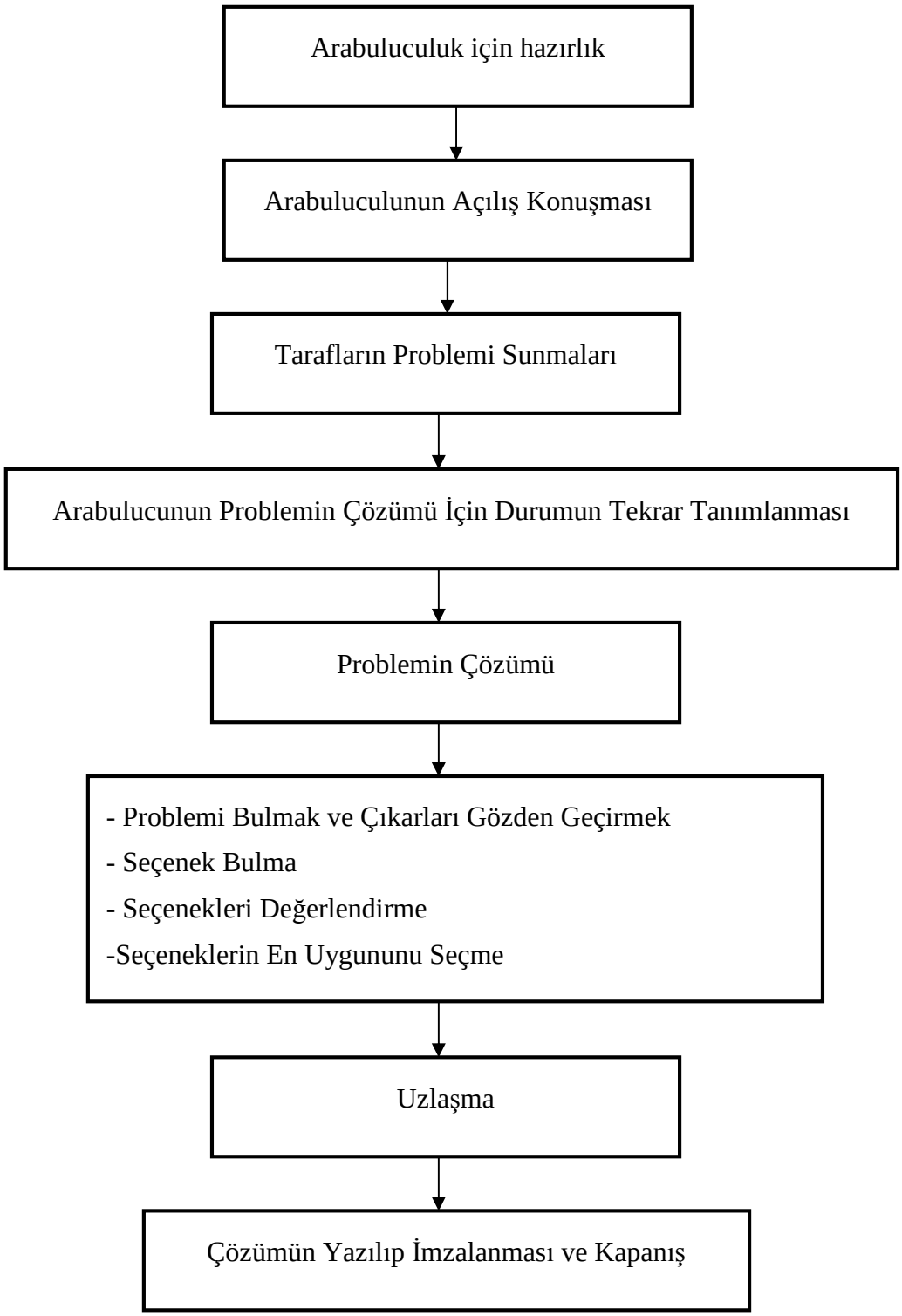
SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Ardından Lider, öğrencilere Form 18'i dağıtarak akran arabuluculuk şemasını açıklar. Özellikle taraflarla ön görüşme, fiziksel çevrenin düzenlenmesi, roller ve kurallarla ilgili anlaşmanın sağlanması, problemin tanımlanması, duyguların paylaşılması, bir çözüm bulma, anlaşmanın imzalanması gibi adımları açıklar. Lider daha sonra Form 18 üzerinden bir örnekle grup üyelerinin rol oynamalarını ister. Rol oynamalar sonlandırıldıktan sonra lider üyelere bugünkü oturumda kendileri ile ilgili neleri fark ettiklerini sorar ve bir arabuluculuk uygulaması yapmalarını ve süpervizyon almalarını ödev olarak verir. Lider son olarak bir sonraki oturumun son oturum olacağını anımsatır ve oturumu sonlandırır.

Yeterlik: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulamalarına yardımcı olmak

FORM 18

ARABULUCULUK SÜRECİ ŞEMASI

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

10. OTURUM

SONLANDIRMA

**Amaç: ***Öğrencilerin akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirmelerine yardımcı olmak

* Öğrencilerin gruptan olumlu duygularla ayrılmalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için kart

Kaynak: -

SÜREÇ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sorar. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirir. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahseder. Ardından öğrencilerle birlikte akran arabuluculuk sürecini özetler. Öğrencilerden süreçle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını ister. Onlara akran arabuluculuk için kendilerini hazır ve yetkin hissedip hissetmediklerini sorar. Lider öğrencilere Akran Arabuluculuk Sözleşmesinde yer alan "süpervizyon" kurallarına uygun bir şekilde bir akran arabuluculuk sürecine başlayabileceklerini ifade eder. Lider daha sonra öğrencilere birer kart dağıtır ve istedikleri üyeye vermek üzere grup üyeleri hakkında olumlu duyguları ve düşünceleri karta yazmalarını ister. Lider de üyeler hakkında olumlu düşüncelerini ifade eder ve böylece oturumu sonlandırır.

**Yeterlik: ***Akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirme

* Gruptan olumlu duygularla ayrılma

EK 2. AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU
1. OTURUM
TANIŞMA VE GİRİŞ

Amaç: * Öğrencilerin tanışmalarına ve olumlu grup atmosferi oluşturmaya yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuk eğitiminin amaçları ve temel kurallarını kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin akran arabuluculuğun altında yatan inançları fark etmelerine yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 1

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider öğrencilerle tanıştı. Ardından akran arabuluculuk eğitiminin bugünkü oturumunu başlattı.

Lider, problem çözmede üçüncü ve tarafsız bir kişi olan akran arabulucunun tanımını yaptı. Lider daha sonra öğrencilere akran arabuluculuğun ne olduğundan bahsetti ve etkili bir akran arabulucuların özelliklerinin neler olabileceğini öğrencilere sordu. Öğrenciler "kavga etmemek, kötü söz söylememek" dediler. Buna ek olarak lider "doğru karar verme, akranları tarafından saygı görme, akranları tarafından güven duyulma" gibi özelliklerden bahsetti. Lider, arabuluculuk yaklaşımından ve şatlarından bahsederek akran arabuluculuğun temel inançlarını öğrencilere dağıtarak ne anladıklarına ilişkin grup tartışması yapıldı.

* Soğukkanlılık

*Probleme Odaklanma

* Tarafların duygu ve çıkarlarını doğru belirleme

* Farklı bakış açılarına izin verme ve anlamaya çalışma

* İşbirliği yapma ve bütün tarafların kazandığı çözümler üretme

Lider daha sonra akran arabuluculuk eğitiminin temel kurallarından bahsetti. Gizlilik, gönüllülük ve farklılıklara saygı, işbirliği ve yardımlaşma gibi kuralları açıkladı ve “Akran Arabuluculuk Sözleşmesini” öğrencilere imzalanmak üzere dağıttı.

Lider daha sonra akran arabuluculuk programının içeriğini açıkladı:

*Akran Arabuluculuğun Tanımı

*Çatışmayı Anlama, Çatışmanın Doğası Ve Kaynakları

*İletişim Becerileri

*Öfke Yönetimi Becerileri

*Anlaşmazlık Çözüm Yolları

Son olarak lider, oturumu özetleyerek katılımcılara akran arabuluculuk ile ilgili bilgi toplamasını ve ödev dosyasına yazmalarını istedi ve böylece oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
UYGULAMA RAPORU
2. OTURUM
ÇATIŞMANIN DOĞASI VE KAYNAKLARI

Amaç: * Öğrencilerin çatışmanın nedenlerini kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin çatışmaya gösterilebilecek tepkileri kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin çatışma çözme tepkilerine bağlı olarak ortaya çıkan sonucu kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 2, Form 3, Form 4 ve Form 5

Kaynak: Öğülmüş, S. (2001), Kişilerarası Sorun Çözme Becerileri ve Eğitimi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Ardından bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Buna göre, çatışmanın her gün karşılaşılan, yaşamın doğal bir parçası olduğunu ve değişim için itici bir güç olduğunu açıkladı. Daha sonra öğrencilerden günlük yaşamda karşılaştıkları çatışmalardan örnekler vermelerini istedi. Öğrenciler arkadaşlarıyla yaşadıkları kavgadan örnek verdiler. Lider, ardından anlaşmazlık çözümünde yapıcı olmayan tepkilerin neler olduğunu sordu. Öğrenciler kavgaya kavgayla karşılık vermek, kötü söz söylemek olduğunu söylediler. Lider daha sonra üyelerin de katılımıyla, bağırmak, tehdit etmek, uzak durmak ve o kişiyi önemsememek, konuyu değiştirmek, bir yetişkine şikayet etmek, lakap takmak, diğer kişinin istediğini yapmak, ağlamak, şakaya vurmak, incinmişliği belli etmemek gibi yapıcı olmayan tepki türlerinden örnekler verdi. Lider daha sonra çatışma ile ilgili temel inançları ifade etti ve ne anlama geldiklerine ilişkin grup tartışmasını başlattı:

*Çatışma günlük yaşamın bir parçasıdır.

*Çatışma olumlu olarak da olumsuz olarak da ele alınabilir.

*Çatışmanın hem yapıcı hem de yıkıcı sonuçları olabilir.

*Çatışma değişim ve büyüme için itici bir güç olabilir.

Bu nedenle

*Çatışma kaçınılmazdır.

*Çatışmaların kontrolü elimizde değildir.

* Çatışmaya yönelik tepkilerimiz bizim seçimimizdir.

Lider ardından, Form 2'yi dağıtarak çatışmanın kaynaklarını açıkladı. Öğrencilerden çatışmanın kaynaklarına yönelik örnekler vermelerini istedi. Öğrenciler, aynı düşünmemeyi (inançlar, değerler) örnek verdiler. Ardından lider "Mesela sınıfta eğlence ihtiyacını karşılamak için arkadaşınızla şakalaşırken öğretmeninizle çatışma/anlaşmazlık yaşamanız gibi" şeklinde açıklama yaparak bu kaynakların çatışmaya nasıl etki ettiğini açıkladı. Daha sonra lider, çatışmaya verilen tepkilerin çatışmanın çözümüne nasıl doğrudan etki ettiğini açıkladı. Lider daha sonra Form 3'ü ve Form 4'ü dağıtarak verilen tepki türlerinin ve bunların çatışma çözümüne nasıl etki ettiğini açıkladı. Daha sonra da üyelere çatışma durumlarında hangi tepkileri verdiklerini paylaşmalarını teşvik etti. Bazı üyeler sert tepki verdiklerini, köpekbalığı olduğunu belirttiler. Lider baykuş tepkisinin önemini vurguladı, öğrenciler de onayladılar. Ardından lider Form 5'i dağıtarak örnekleri doldurmalarını istedi. Öğrencilere hangi çatışma durumlarında hangi tepki türlerini kullandıklarını sordu. Bazıları köpekbalığı olduklarını, bazıları tilki olduklarını belirttiler. Öğrencilerin baykuş tepkisi vermeye istekli oldukları görüldü. Üyeler yaşantılarını grupla paylaştıktan sonra lider öğrencilerden bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları çatışmanın kaynaklarını, çözüme yönelik tepkileri ve sonuçlarını içeren ödevi ödev broşürüne yapmalarını istedi. Oturumun sonuna doğru özetleme yaptı ve oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

3. OTURUM

BARIŞ VE BARIŞI ANLAMA

Amaç: * Öğrencilerin barışı kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin barışın dört kuralını kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: -

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). 'Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevlerin bir kısmı grupta tartışıldı. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Öğrencilerden barışın tanımını yapmalarını istedi. Öğrenciler tarafından "Kavga etmemek," "küfür etmemek" "iyi anlaşmak" şeklinde tanımlar yapıldı. Öğrenciler tanımlarını paylaştıktan sonra lider barışa yönelik literatür tanımlarını ifade etti:

* Barış herkesin çatışma, önyargı, düşmanlık ya da haksızlık gibi engeller olmadan yaşayabilmesi ve başarılı olabilmesidir.

* Barış her bireyin, diğer tüm bireylerin haklarını tam olarak kazanması için üzerine düşen tüm sorumlulukları yerine getirdiğinde sağlanan bir durumdur.

* Barış, çatışmaya ve farklılıklara hoşgörü, hayal gücü ve esneklikle tepki verme sürecidir.

* Barış, denge ve uyumdur.

Lider ardından, çatışma çözme ilkelerinden bahsetti. Bu ilkelerin bireyin çevresine daha saygılı anlaşmalar yapmasına fırsat verdiğini ifade ederek, arabuluculuk sürecinin dört çatışma çözme ilkesine dayandığını vurguladı ve bunların ne anlama geldiklerine ilişkin grup tartışmasını başlattı:

* Kişileri sorundan ayırın (algılar, coşkular ve iletişim)

* Durumlara değil, çıkarlara odaklanın (durum, çıkar)

*Karşılıklı kazançlara götürecek seçeneklere yönelin

*Nesnel ölçüt kullanın (tarafsızlık)

Lider ardından akran arabuluculuğun şiddete karşı yapıcı ve önleyici bir alternatifi olduğunu vurgular ve ödev olarak dört çatışma çözme ilkesine dayalı bir arabuluculuk yapmalarını ve bunu ödev dosyasına yazmalarını istedi. Oturumun özetini yaptıktan sonra oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

4. OTURUM

FARKLI ALGILAMALAR VE ETKİN DİNLEME

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık yaşayan kişilerin ortak sorunlarının nedenlerini farklı algılayabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında bireylerin tepkilerinin farklı algılamalarından etkilendiğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında verilen tepkilere göre anlaşmazlığın olumlu veya olumsuz sonuçlanabileceğini kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 6, Form 7 ve Form 8

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Özellikle algılarımızın; isteklerimiz, duygularımız, öfkelerimiz, görüşlerimiz, davranışlarımız, hedeflerimiz, beklentilerimiz, çıkarlarımız, ihtiyaçlarımız, korkularımız, kaygılarımızın bütününün nedenini oluşturduğunu; her kişide bunların farklı ve öznel olabileceğini vurguladı. Lider daha sonra Form 6'yı dağıtarak, farklı algılarımızın nedenlerini incelemelerini ve örnekler vermelerini istedi. Bazıları "empati yapmazsak sorunlar büyür" dedi. Bazıları da "kendimizi haklı görürsek sorunlar ortaya çıkar" dedi. Lider bunun üzerine düzeltme yaptı ve ***her zaman*** haklı olduğumuzu düşünmek sorun yaratır" dedi. Lider ardından ilişkilerin karşılıklı anlaşılarak sürdüğünü belirten Form 7'yi dağıtarak öğrencilerden incelemelerini ve örnekler vermelerini istedi. Öğrenciler empati kurarak sorunların çözüleceğini belirtti. Ardından lider anlama ile onaylamanın aynı şeyler olmadığını vurguladı. Lider daha sonra, Form 8'de yazılı olan senaryolara uygun duygu ve ifadeleri yazmalarını istedi ve yazılanları grupla paylaşmaya teşvik etti. Ödev olarak da öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşayabilecekleri bir çatışmayı nasıl algıladıklarını nasıl hissettiklerini ve nasıl tepki verdiklerini içerecek şekilde ödev

dosyasına yazmalarını istedi. Oturumun sonlarına doğru lider oturumun özetini yaparak oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
UYGULAMA RAPORU
5. OTURUM
EMPATİK VE ETKİN DİNLEME

Amaç: * Öğrencilerin empatinin ne olduğunu kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında empati kurabileceklerini kavramalarına yardımcı olmak
* Öğrencilerin anlaşmazlık durumlarında etkin dinlemeyi ve empati kurmayı engelleyen davranışları kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 9, Form 10, Form 11

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Lider Form 9'u üyelere dağıtarak, etkin ve empatik dinlemeyi incelemelerini istedi. Özellikle günlük yaşamlarından örnekler vermelerini istedi. Bazıları "Empati kurarsak kavgalar azalır" dedi. Ardından lider Form 10'u dağıtarak empatik tepki verme alıştırmalarını yapmalarına yardımcı oldu. Özellikle olay-duygu-tepki sürecini kavramaları için örnekleri kolaylaştırdı. Sürecin ilerleyen kısımlarında lider Form 11'i küçük parçalar halinde üyelere dağıtarak iletişim engellerini ve bu engellerin anlaşmazlık çözümündeki olumsuz etkisini açıkladı. Her öğrenci elinde grupla paylaştığı iletişim engellerinin doğru veya yanlış olduğunu belirtti. Üyelerden günlük yaşamlarından iletişim engelleri örnekleri vermelerini istedi. Bazıları karşıdaki kişi konuşurken suçlanmaktan hoşlanmadıklarını belirtti. Bazıları da konuşurken başka şeylerle ilgilenmenin sinirlendirdiğini ifade etti. Son olarak lider öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşamlarında karşılaştıkları anlaşmazlıklarda empatik tepkiler vermelerini ve bunu ödev dosyasına yazmalarını ödev olarak verdi. Lider oturumun özetini yaptıktan sonra oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

6. OTURUM

ÖFKEMİ YÖNETEBİLİRM

Amaç: * Öğrencilerin anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin yaşanan öfkenin kişi tarafından kontrol edilebileceğini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin öfkeli tepki vermeden kaçınmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin ben dili ile atılgan tepki vermelerine yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 12, Form 13 ve Form 14

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Lider anlaşmazlık sürecinde öfke ve kızgınlık hissedilebileceğini, bunun kişi tarafından kontrol edilebileceğinin önemini vurguladı. Kişinin öfkelenmesine neden olabilecek durumların tanımlanmasının önemli olduğunu belirtti. Grup üyelerine her durumda mı öfkeli hissettiklerini sordu. Grup üyeleri de bazı durumlarda öfke hisse bazı durumlarda hissetmediklerini belirtti. Buna göre Form 12'yi dağıttı. Öğrenciler cevaplarını grupla paylaştılar. Bazı üyeler bu paylaşımlarında kavga ederek değil de konuşarak öfkeyi yenmekten bahsetti. Lider de onayladı. Lider daha sonra Form 13'ü dağıtarak öfke hakkında bilinmesi gereken önemli noktaların öğrenciler tarafından ifade edilmesine yardımcı oldu. Lider daha sonra Form 14'ü dağıtarak öfkeyi ben diliyle ifade edebilmelerine yardımcı oldu. Grup üyelerinin verdikleri örnekler üzerinden ben dili çalışıldı. Lider daha sonra bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları öfkeye ben tepkisini nasıl verdiklerini içeren bir yaşantıyı yazmalarını ödev olarak verdi. Oturumun sonlarına doğru lider özetleme yaptı ve oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

7. OTURUM

ÖFKENİ YÖNETEBİLİRİM

Amaç: * Öğrencilerin kişilerarası anlaşmazlıklarda öfke ve kızgınlık tepkilerini kavramalarına yardımcı olmak

* Öğrencilerin karşıdaki kişinin öfkesini dağıtmanın yollarını kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için birer adet Form 15 ve Form 16

Kaynak: Türnüklü ve ark (2009a). 'Liselerde Öğrenci Şiddetinin Önlenmesi: Anlaşmazlık Çözümü, Müzakere ve Akran-Arabuluculuk Eğitim Programı Öğrenci Etkinlik Kitabı, Ankara: Maya Akademi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Lider daha sonra öğrencilere Form 15'i öğrencilere dağıttı ve öğrencilerin öfkeyi dağıtmak ve problemi çözme alt basamaklarını grupla paylaşmalarını istedi. Problemi çözme basamağındaki beyin fırtınası konusu açıklandı. Lider ardından Form 16'yı öğrencilere dağıtarak kızgınlık ve öfkenin yapıcı olarak yönetilmesi için kuralların grup içinde paylaşılmasını ve örnekler vermelerini istedi. Öğrenciler, anlaşmazlık yaşadıklarında bu adımları sıkça kullanmadıklarını ancak bundan sonra kullanabileceklerini belirttiler. Özellikle son maddeyi deneyebileceklerini belirttiler. Lider son olarak öğrencilere bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları kızgınlığı bu kurallar çerçevesinde değerlendirmelerini ödev olarak verdi. Lider daha sonra oturumun bir özetlemesini yaparak oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI
UYGULAMA RAPORU
8. OTURUM
AKRAN ARABULUCULUĞA GENEL BAKIŞ

Amaç: * Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecini kavramalarına yardımcı olmak
*Öğrencilerin akran arabuluculuk sürecindeki altı aşamayı kavramalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için Form 17

Kaynak: Schrumph ve ark. (2007). ‘Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi, Ankara: İmge Kitapevi.

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Ardından üyelerden arabulucu ve tarafları belirlerdi. Tercih edilen düzenlemeyi göstermeden önce yetersiz oturma düzenini gösterdi. Lider ardından akran arabuluculuk sürecinin yer aldığı Form 17’i öğrencilere dağıttı. Öğrencilerin yanıtları ve paylaşımları üzerinden grup tartışması yapıldı. Sürecin sonlarına doğru, lider üyelere bir sonraki oturuma kadar yaşadıkları bir anlaşmazlığı arabuluculuk süreci içinde değerlendirmelerini ödev olarak verdi. Oturumun özetlemesini yaptıktan sonra oturumu sonlandırdı.

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

9. OTURUM

AKRAN ARABULUCULUK UYGULAMASI

Amaç: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulamalarına yardımcı olmak

Materyal: Form 18

Kaynak: Taştan ve Öner (2010)da Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabululuculuğu Ankara: Nobel Yayın.

SÜRECİN NSENEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Ardından Lider, öğrencilere Form 18'i dağıtarak akran arabuluculuk şemasını açıkladı. Özellikle taraflarla ön görüşme, fiziksel çevrenin düzenlenmesi, roller ve kurallarla ilgili anlaşmanın sağlanması, problemin tanımlanması, duyguların paylaşılması, bir çözüm bulma, anlaşmanın imzalanması gibi adımları açıkladı. Lider daha sonra Form 18 üzerinden bir örnekle grup üyelerinin rol oynamalarını istedi. Rol oynamalar sonlandırıldıktan sonra lider üyelere bugünkü oturumda kendileri ile ilgili neleri fark ettiklerini sordu. Öğrenciler, "artık akran arabuluculuğa kendilerini hazır hissettiklerini" belirttiler. Lider daha sonra bir arabuluculuk uygulaması yapmalarını ve süpervizyon almalarını ödev olarak verdi. Lider son olarak bir sonraki oturumun son oturum olacağını anımsattı ve oturumu sonlandırdı.

Yeterlik: * Öğrencilerin arabuluculuk sürecinin adımlarını uygulamalarına yardımcı olmak

AKRAN ARABULUCULUK EĞİTİM PROGRAMI

UYGULAMA RAPORU

10. OTURUM

SONLANDIRMA

**Amaç: ***Öğrencilerin akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirmelerine yardımcı olmak

* Öğrencilerin gruptan olumlu duygularla ayrılmalarına yardımcı olmak

Materyal: Her öğrenci için kart

Kaynak: -

SÜRECİN NESNEL ANLAMDA BETİMLENMESİ

Lider, öğrencilerle selamlaşıp, onlara nasıl olduklarını sordu. Kısa bir etkileşimin ardından lider ödevleri gündeme getirdi. Ödevler tartışıldıktan sonra lider bugünkü oturumun amaçlarından ve içeriğinden bahsetti. Ardından öğrencilerle birlikte akran arabuluculuk sürecini özetledi. Öğrencilerden süreçle ilgili duygu ve düşüncelerini paylaşmalarını istedi. Öğrenciler, akran arabuluculuk ile çatışmaların çözümünün kolaylaştığını; akran arabuluculuk için kendilerini hazır ve yetkin hissettiklerini belirttiler. Lider öğrencilere Akran Arabuluculuk Sözleşmesinde yer alan "süpervizyon" kurallarına uygun bir şekilde bir akran arabuluculuk sürecine başlayabileceklerini ifade etti. Lider daha sonra öğrencilere birer kart dağıttı ve üyeler istedikleri üyeye vermek üzere grup üyeleri hakkında olumlu duyguları ve düşünceleri karta yazdılar. Lider de üyeler hakkında olumlu düşüncelerini ifade etti ve böylece oturumu sonlandırdı.

**Yeterlik: ***Akran arabuluculuk eğitimi sürecini değerlendirme

* Gruptan olumlu duygularla ayrılma

EK 3. 2013-2014 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI AKRAN ARABULUCULUK DEĞERLENDİRME FORMU

Aşağıda aldığınız akran arabuluculuk eğitimini sizin gözünüzden değerlendirmeye yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen içten yanıtlar veriniz. Teşekkür ederim.

ADI-SOYADI: SINIFI:
TARİH:…./…./2014

1. Akran Arabuluculuk Programını çatışmaları çözmede ne derece etkili buluyorsunuz, açıklayınız?

2. Akran Arabuluculuk Eğitimi size ne tür beceriler kazandırdı?

3. Akran arabuluculuğu gerçek yaşamda uyguladınız mı?

4. Akran arabuluculuğu uyguladıysanız sonucu nasıl oldu, açıklayınız.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı: Eda ARSLAN
Doğum Yeri ve Tarihi: Mersin-1988
e-mail: edaarslan1988@mynet.com

ÖĞRENİM DURUMU

2006-2010: Lisans, Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü, Adana.
2006-2010: Lisans, Çukurova Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümü, Adana.
2002-2006: Lise, Osmaniye Anadolu Lisesi, Osmaniye.
1998-2002: İlköğretim, Mithatpaşa İlköğretim Okulu, Osmaniye.
1994-1998: İlköğretim, İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu, Mersin.

İŞ DENEYİMİ

2013- : Milli Eğitim Müdürlüğü, Akbez Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu, Hatay.
2010-2013: Milli Eğitim Müdürlüğü, Sebati Gönenç İlköğretim Okulu, Hatay.